

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post
 binnenland bij vooruitbetaling . f 2.00
 Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
 Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05
 Men abonneert zich voor minstens zes maanden
 ingaande op den dag der eerste toezending f 1.—

Prijs der advertentiën.

Per regel f 0.10
 Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
 » » » 1000 » . - 0.08
 » » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan den Voorzitter, G. E. V. L. VANZUYLEN, 7a Heerengracht of aan den Wvd Secretaris, H. L. VORSTENBOS, 42 Witte de Withstraat, beiden Den Haag.

Voor de Administratie, ook wat betreft Abonnement en Verandering van woonplaats, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 109 Laan Copes v. Cattenb., voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” Haagpoort 4, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.—

Jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50). Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in één schenken van f 100, zijn donateur(riec).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.

De ondergeteekende

wonende te _____ wenscht

donateur-riec te worden der Vereeniging „Oost en West” tegen een jaarlijksche contributie van f _____ den _____ 190

Handteekening: _____

Straat of gracht: _____

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. — Deelname van Nederlands-Oost- en West-Indië aan de tentoonstelling te Luik in 1903. — Oost-Indische Berichten. — Suriname. — De goudmijnen in Fransch Guyana. — Verbetering. — Middelen van Beslaan, II Nijverheid. — Een belangrijk vraagstuk voor Indië en Nederland. — Duitschers over onze Koloniën. — Van Vreemde Koloniën. — Correspondentie. Voornaamste inhoud van Ned. Tijdschriften voor Oost- en West-Indië. — Mail.

Mededeelingen.

I. Afdeling Utrecht:

Aan de leden wordt medegedeeld, dat voor de bibliotheek ten geschenke is ontvangen: „In en om de Kampong Oost-Indische Schetsen”, door A. Werumeus Buning.

Deelname van Nederlandsch Oost- en West-Indië aan de Tentoonstelling te Luik in 1903.

Onze Nederl.-Indische afstammelingen, de te Batavia gevestigde Vereeniging „Oost en West”, heeft zich bij rekest van 17 September 1903 gewend tot den Gouverneur-Generaal, met het verzoek om haar door geldelijke steun van Regeeringswege in staat te stellen, door eene inzending van O.-Indische nijverheid, kunstnijverheid en huisvlijt, deel te nemen aan de Internationale Tentoonstelling, die in 1905 te Luik in België zal worden gehouden.

De geldelijke steun, die zij vraagt, bedraagt f 30.000, voor welk bedrag zij eene raming overlegt. Niet alleen zullen alle uitgaven door het bedrag van f 30.000 gedekt zijn, maar men zal trachten, zooveel als men kan, van de uitgestalde voorwerpen in Europa te verkoopen en hoewel zulks niet uitdrukkelijk in het rekest staat vermeld, schijnt men de netto-opbrengst van den verkoop aan de Regeering te willen teruggeven, want de Vereeniging neemt op zich, van hare bevoegingen eene geldelijke verantwoording af te leggen.

Zal de O.-Indische Regeering aan dit verzoek willen voldoen?

Wij kunnen niet anders veronderstellen, dan dat de Gouverneur-Generaal een instemmend antwoord zal geven, want, hoewel wij niet ten volle de argumenten der Bataviësche Vereeniging kunnen onderschrijven, waar zij het aan de wereld-kunstnijverheid en huisvlijt een levensvraagstuk voor den inlander noemt, zijn ook wij van meening, dat er niet genoeg degelijke, en vooral stelselmatig aangelegde pogingen kunnen worden gedaan, om de algemeene aandacht in Europa als in Amerika en de andere werelddelen te vestigen op het vele werkelijk mooie, dat er in Nederlandsch-Indië door de landzaten kan worden gemaakt. Dit kan in de toekomst een nuttige bron van bijverdiende en in de eerste plaats door verbeterde bevoeding der velden en bescherming tegen overstromingen

alles gedaan, wat mogelijk is, om den landbouw tot zijn recht te doen komen — en al slagen daarbij ook de pogingen, die zullen moeten worden aangewend om eene eigen nationale nijverheid voor Ned. Oost-Indië in het leven te roepen, toch zeer dienstig zal zijn om de door een krachtig staatsbeleid verkregen welvaart, nog te vermeerderen.

Wat bedoelt nu echter het rekest: Wil het eene deelname door de Ned.-Indische Regeering aan de Luikse Tentoonstelling, beheerd door de Indische Vereeniging „Oost en West”?

Of zal het zijn een meedoen, als inzender, door genoemde Vereeniging, die daartoe door een speciaal Regeeringssubsidie zal worden in staat gesteld?

Wij kunnen niet anders hopen en veronderstellen dan het laatste. Natuurlijk zal er te Luik, evenals ze er eenige jaren geleden te Tervuren bij Brussel was, eene uitmuntende koloniale expositie zijn van den Belgischen Congo. Waarschijnlijk zullen ook andere staten met de producten hunner koloniën officieel voor den dag komen, maar dan doen ze dit goed en uit ruime beurs.

Door Nederland of Nederlandsch-Indië moet er o.i. niet aan de tentoonstelling te Luik worden deelgenomen, tenzij men het ter dege kan doen. Wij mogen vooral daar, bij onze naaste bureu, geen pover figuur maken.

Het programma en de plannen der Luikse tentoonstelling zijn ons nog onbekend. Van den aard en de inrichting daarvan zal het moeten afhangen, of eene medewerking van de Regeering tot het goed doen vertegenwoordigen van Nederland en derhalve ook van onzen Indischen landbouw handel en nijverheid, aan te raden is.

Oost-Indische berichten.

Korintji. De opening der Java-China-Japanlijn. Geheelonthouding op Atjeh. Nieuwe fabriek te Bandoeng. De Solovallei-werken. Klappercultuur. In het belang der gezondheid. Een belangrijk besluit. Een vreemde maatregel. Een nieuw indisch weekblad. Badoeri-cultuur. Voorbereidend hooger onderwijs. Landbouwonderwijs. Hoofdingpecteur van het onderwijs. Pisangcultuur. De controleurs bij het B.B. en de opiumregie. Oofteelt.

Korintji. De gouverneur van Sumatra's Westkust is in overleg getreden met de regeering, omtrent de organisatie van het Civielbestuur in het pas veroverde Korintji. Overeenkomstig de gedane voorstellen zouden, blijkens de Sum. Bode, de daar te plaatsen europeesche en inlandsche ambtenaren, met de inlandsche hoofden, komen te staan onder een assistent-resident, liefst een ongehouden en zal Korintji, ook overeenkomstig den wensch der bevolking aldaar, dus als eene nieuwe assistent-residentie of afdeling, aan het gouvernement Sumatra's Westkust worden toegevoegd. Erg ondeugend voegt de *Javabode* hieraan toe: „Waarom bij voorkeur de assistent-resident ongehouden moet zijn, begrijpen wij niet goed; of moet aan de pas onderworpen bevolking weer een concubinaat worden vertoond, als eerste kenteeken van ons bestuur?”

De opening der Java-China-Japanlijn heeft onder goede voortteekenen plaats gehad. De *Locomotief* verneemt namelijk, dat de „Tjipanas” met eene volle lading de eerste heenreis zal maken. Dit is een succes voor de Java-agenten, hoewel het jammer is, dat het belangrijkste exportartikel, de suiker, voor dit seizoen reeds zoo goed als afgedaan heeft.

Het syteem van geheelonthouding van sterken drank schijnt in Atjeh steeds meer aanhangers te vinden. Blijkens den openbaar gemaakten staat van, gedurende het 2e kwartaal van dit jaar in de douane opgeslagen goederen, stonden te Olehden onafgehaald niet minder dan 100 kisten en 26 vaten jenever, 58 kisten cognac en 18 kisten whisky, zoo schrijft men in de *Sem. Ct.*

Eene nieuwe fabriek te Bandoeng. Naar de *Preangerbode* verneemt, zal Bandoeng binnenkort eene nieuwe inrichting rijker worden, schrijft men in de *Javabode*. Aldaar vertoef n.l. de heer van Dalfsen, directeur der javasche maatschappij tot verduurzaming van levensmiddelen, die het voornemen heeft, in die buurt eene fabriek op te richten van denzelfden aard als de inrichting zijner vennootschap te Poerworedjo, werkende in contract met het gouvernement en die pas onlangs geheel nieuw werd ingericht. De fabriek nabij Bandoeng zal ook hoofdzakelijk werken voor het departement van oorlog en zich, althans in den eersten tijd, bezig houden met het bersijden en conserveren van expeditieblikjes (z.g. noodrations), terwijl de fabriek van geconserveerd vleesch gevestigd zal blijven te Poerworedjo, tot tijd en wijle de *Preanger* een veestapel bezit, groot genoeg om in de, niet onbelangrijke, behoefte aan vee van de bedoelde onder-

nemingen te voorzien, waarmede volgens den schrijver, nog wel eenige jaren zullen heengaan.

De Solovalleiwerken.

In een der laatste *Locomotieven* geeft de heer Brooshoof een overzicht van de Solovallei en de daarmede samenhangende andere Oostjavasche waterstaatswerken en wel op zulk eene meesterlijke wijze, dat het *Soer. Hbl.* niet kan nalaten, zijn collega een compliment te maken.

Zeer terecht, zegt laatstgenoemd blad, wordt de politiek van den tegenwoordigen directeur van B. O. W., overgenomen van den vorigen titularis, aan de kaak gesteld en een loopje genomen met het denkbeeld — o. a. door den hoofdinspecteur van den waterstaat in Nederland, gewezen lid van de Solovallei-commissie, W. F. Leemans, sarcastisch gehekeld — om den mond van de Solo weer naar het zuidelijk deel van het Westgat te leiden.

De conclusie van den heer Brooshoof is, evenals die van het *Soer. Hbl.*, dat het groote irrigatieplan voorloopig en waarschijnlijk voor goed van de baan is en dat de verlegging van de Solo naar Sidajoe Lawas, al is zij weer uitgesteld, over een paar jaar wel weer aan de orde zal komen, als de eisch, om Soerabaja een voldoende diep vaarwater te geven, niet langer kan worden afgewezen. Onvolledig echter noemt de schrijver den redacteur van de *Locomotief*, waar hij uit de mededeelingen van den controleur Walbeehm, in het Tijdschrift voor het B. B., gevolgtrekkingen maakt, die voor de hervatting van Pierson's werken niet gunstig zijn. Het wekt een glimlach, vervolgt hij, te hooren beweren, dat een nadeel van irrigatie zou gelegen zijn in het verschijnen, dat de, van regen afhankelijke, sawahs minder last hebben van ziekten, dan de geregeld bevoeide. Dit verschijnsel kan de uitkomst zijn van de werking van zeer onderscheidene factoren, gelijk in Engelsch-Indië is aangetoond, waar de studie van den invloed der bevoeijing een eindje verder is, dan hier te lande.

Het Walbeehmsche argument is van dezelfde soort, als waarmede men indertijd in Europa den spoorwegaanleg poogde tegen te houden: ongelukken zouden, zoo heette het, niet van de lucht zijn.

Wat het bezwaar betreft, dat de kanalen van uitgebreide bevoeijingcomplexen in vlakke streken gaandeweg zullen dichtslibben, dit is hier zeker niet door de empirie aangetoond, maar de meening van den vorigen directeur, die van „irrigatie-fanatisme” gewaagde en als bezwaar tegen den aanleg van bevoeijingwerken o. a. aanvoerde, dat die toch niets zouden geven, omdat de bevolking te arm zou zijn om goede zaadpadi te koopen.

Bovendien houde men in het oog, dat men in de dorre gedeelten van de Solovallei niet zoozeer slib, als wel water noodig heeft. Het nat, dat zich in de wadoeks verzamelt, bevat al evenmin slib.

De grond is vruchtbaar genoeg om goede oogsten te geven, zoodra er maar besproeiingswater is. Is dit eenmaal aanwezig, dan zal de Solovallei overdekt worden met groene rijst, mais- en tabakkers — en misschien ook met suikervelden — en al krijgt dan de controleur Walbeehm ook gelijk en sterft hier en daar een halmpje af, dan is dit zeker nog te verkiezen boven in het geheel geen of zeer slechte oogsten.

Klappercultuur. Uit de *Sumatrabode* vernemen wij, dat de regeering aan de hoofden van gewestelijk bestuur een rondschrijven heeft gezonden, met verzoek aan de klappercultuur meer en grooter aandacht te wijden, opdat daaraan in het belang der bevolking meer zorg worde besteed.

Deze poging is zeer toejuichen; indien de uitvoerders dier opdracht nu maar in het oog willen houden, dat het aanplanten van nipah in de nabijheid van klappertuinen streng moet worden tegengegaan, zegt het blad.

In het belang der gezondheid. Van de drie hoofdplaatsen van Java, verkeert Semarang, wat den gezondheidstoestand betreft, zeker wel in den meest ongunstigen toestand, schrijft de heer W. H. Boogaard in de *Javapost*. De hoofdplaats is geïnfecteerd tot in al haar uithoeken. Wie de ligging van deze plaats kent, zal beseffen, dat het kwalijk anders kan. Geen enkele omstandigheid is er, altijd in de hoofdplaats zelf, waaruit een gunstige gezondheidstoestand voor Europeanen te concluderen valt. Niettemin verkeert Semarang van de drie hoofdplaatsen in de meest gunstige conditie, wat betreft de omliggende bergen, die de aangewezen woonplaatsen zijn voor Europeanen.

Op vier paal van de hoofdplaats heeft men de heuvels van Tjandi 300 tot 600 voet hoog: iets verder op zes paal afstand Srandol 1000 voet hoog. Geheel Tjandi is particulier land, eigendom van een Chinees. De huurprijzen der woningen zijn hoog, niet door iedereen te betalen. Srandol, hooger gelegen, ligt nog braak, is bovendien gouvernementsgrond. In het belang der gezondheid van honderden Europeanen ligt het, volgens den schrijver, op den weg van het gouvernement, om het wonen daar van Europeanen te bevorderen. Het middel hiertoe is de aanleg van een, nog geen 9 K.M. langen, spoorweg van Semarang naar Srandol, des noods naar het verder gelegen Oengaran, waar zich een militair hospitaal bevindt. De watervoorziening van Srandol is gemakkelijk te verkrijgen,

door eene buisleiding van eene der bronnen in het Oengaransche. Meer heeft het gouvernement niet te doen. Binnen tien jaar zou Srandol, thans eene groote dessa, eene welvarende aanzienlijke stad wezen en de aangelegde spoorweg zou rentegevend blijken.

Naar de schrijver verneemt, moet echter de Ned. Indische spoorweg-maatschappij de prioriteit op den aanleg van dien spoorweg hebben en dat sedert meer dan 25 jaar. Als dat waar is, zouden er dan geen middelen te vinden zijn, om die prioriteits-rechten af te koopen, vraagt de schrijver, die van meening is, dat de gezondheid van honderden toch wel opweegt tegen het geldelijk belang van eene particuliere maatschappij.

De schrijver voegt hieraan nog toe, dat, blijkens verzekering van bevoegde medische zijde, het klimaat te Srandol bij uitstek geschikt is tot genezing van tuberculose, malaria, maag- en ingewandziekten.

En dat klimaat is te vinden op zes paal afstand van de hoofdplaats! Waar blijft toch de veel geroemde oud-hollandsche ondernemingsgeest, vraagt de schrijver ten slotte. Men wil op het onbereikbaar Jangplateau een sanatorium bouwen, waarom niet het eerst het oog geslagen op die terreinen, die middellijk en onmiddellijk aan de bewoners van eene groote plaats ten goede komen?

Een belangrijk besluit.

Wij vernemen uit het *Soer. Hbl.*, dat het hoofdbestuur van het algemeen syndicaat van suikerfabrikanten op Java het prijszwaardig besluit heeft genomen, zich het technisch en het ambachtsonderwijs aan te trekken. Het stelt zich voor, een of meer, naar de eischen des tijds ingerichte, opleidingsscholen te stichten, waar jongelieden zich ten eerste kunnen bekwamen voor machinist en ten tweede gewoon ambachtsonderwijs kunnen ontvangen. De eerste groep leerlingen zal zich kunnen onderwerpen aan een examen, gelijk aan dat van de machinistenschool te Amsterdam en die voor de marine. Na een diploma te hebben verworven, zullen de machinisten hun weg vinden naar de suikerfabrieken in Indië.

De tweede groep van ontwikkelde ambachtlieden of skilled-labourers, zooals de Engelsen zeggen, zal eveneens emplooi vinden op de suikerfabrieken. Vooral aan de omstandigheid, dat de jongelieden, die thans door de bestaande ambachtsscholen worden afgeleverd, te gering in getal zijn of wel niet geheel voldoende, zal het besluit van het syndicaat te danken zijn.

Een vreemde maatregel.

Het bestuur te Sidhoardjo heeft, zooals de *Soer. Ct.* schrijft, den last gegeven, om de reeds ruim een maand te veld staande polowidjo op te ruimen, omdat anders de planttijd voor de padi-dalem (1) zou verstrijken.

Naar het blad nader wordt verzerkerd, is die last tot groot nadeel van de bevolking, zoo lezen we in het *Bat. Nbl.* De reden daarvan is, dat het bestuur uitgaat van het inzicht, dat de padi-dalem, die zes maanden noodig heeft, om tot rijpheid te komen, meer voortbrengt dan de padi-gendjah (2), die slechts vier maanden daartoe noodig heeft. Per bouw is dat verschil in opbrengst 50 bossen, maar daartegenover staat, dat de padi-gendjah duurder is, zoodat het product, in geldswaarde omgezet, van de beide padisoorten gelijk is.

Het nadeel voor de bevolking nu is, dat zij, bij het planten van padi-dalem, twee maanden langer op dezelfde inkomsten moet wachten.

In de tweede plaats kan na het snijden van de padi-gendjah, tweemaal polowidjo worden geplant, terwijl het duidelijk is, dat na de zesmaandsche padi, dit slechts eenmaal mogelijk is. Rekent men nu de schade daardoor per bouw op f 25 en de afdeling Sidhoardjo schattinge op 15000 bouws, zoo is dus alleen de schade op polowidjo 15000 x f 25 = f 375.000 in het jaar.

Nu de schade van het twee maanden leven op credit, per bouw, rekenende op f 15, wat erg weinig geschat is, geeft voor de afdeling Sidhoardjo 15000 x f 15 = f 225.000.

De schade, veroorzaakt door den last van het bestuur aan den kleinen man te Sidhoardjo, bedraagt dus in het geheel f 600.000.

Een nieuw weekblad in Ned-Indië.

Een nieuw belletrisch weekblad, onder redactie van F. C. E. Herf, verscheen onlangs bij de firma Thies en Umbgrove te Soerabaja, onder den naam van *Insulinde vertelt*. Het *Soer. Hbl.* meldt, dat het eerste nummer eenige schetsen bevat, als *Zuerversers* en *Via dolorosa*, waar veel goeds in zit. Zij zijn blijkbaar van de hand van den redacteur, die bepaald talent bezit en gelukkige vondsten op literair gebied heeft gedaan. Men leest die verhalen met genoegen. Uit den aard der zaak, zegt dat blad, kan men nog weinig over den aard van het papieren kind oordeelen, maar kunnen het evenwel gerust aanbevelen.

Badoeri-cultuur. Op de, te Soekaboemi te houden algemeene vergadering der leden dezer cultuurvereeniging, zal o. m. een voorstel worden besproken, om,

(1) Laatrijpende padi (superieure qualiteit).
 (2) Vroegrijpende padi (mindere qualiteit).

in het belang van de inlandsche bevolking en industrie, de kosten van badoeri (1) ten laste der vereeniging te nemen en naar middelen te zoeken voor betere bereiding en meer geregelden afzet van het product, zoo meldt het Soer. Hbl.

Vorbereidend hooger onderwijs. Het Bat. Nbl. verneemt uit Buitenzorg, dat, van den Minister van Koloniën bij de Regeering, zijn ontvangen de stukken, betreffende de opening van Staatswege eener gelegenheid voor voorbereidend hooger onderwijs, waarvan reeds zoo lang sprake is geweest.

Tevens verzocht de Minister inlichtingen omtrent de pogingen tot oprichting van een particulier gymnasium. Het Onderwijs vreesd echter, dat, als het bericht waarheid bevat en men dus iets, dat op een gymnasium gelijkt, bij het nu bestaande gaat voegen, men zich veel teleurstelling zal beriden.

Latijn en grieksch bij de nu bestaande leerstof voegen gaat niet. Men moet dus die leerstof vermindern. En dan zij, die den cursus doorloopen hebben? Zij moeten in Holland indexamen doen en als zij niet slagen, waar veel kans op is, zijn ze voor niets goed, noch voor H. B. S., noch voor gymnasium. Van een particulier gymnasium zal, volgens dat blad, niets komen; het zou te duur zijn.

Landbouwonderwijs. Aan het Bat. Nbl. ontleenen wij het bericht, dat de nieuwe landbouwschool met primo Augustus geopend, thans elf leerlingen telt, w. o. drie europeesche jongens, oud-leerlingen eener hooger burgerschool en negen inlanders, zonen van inlandsche hoofden, afkomstig van de scholen tot opleiding van inlandsche ambtenaren. Deze inlandsche leerlingen bekleeden reeds gouvernementbetrekkingen, als districtschrijvers, mantri's en dergelijke, doch vroegen ontslag uit hun betrekkingen, ten einde de school te bezoeken, een bewijs, dat onder de inlandsche jongelieden het streven om vooruitkomen zeer groot is.

Zij krijgen tijdens hun driejarige studie eene tegemoetkoming van f 30 per maand. De studie is voor hen in het begin zeer zwaar, vooral omdat zij geen voorbereidende onderwijs konden volgen.

Hoofinspecteur van het onderwijs. Zoals wij reeds vroeger hebben medegedeeld, heeft het hoofdbestuur van de vereeniging van leeraren en leerzessen in Ned.-Indië aan de leden de vraag gesteld, of ze het wenschelijk achten, dat er een inspecteur zou benoemd worden voor het middelbare onderwijs, die dan tevens zijn zou hoofinspecteur van het lager onderwijs.

Uit het Onderwijs vernemen wij thans, dat, op enkele uitzonderingen na, de vragen toestemmend werden beantwoord.

Het hoofdbestuur heeft nu een request aan de regeering gezonden, met verzoek het daaraan te willen leiden, dat bij eene volgende begroting deze zaak in 's Lands vergaderzaal aan de orde komt.

Pisangcultuur. De heer Huijser, administrateur van het land Boemirejo, legt zich op de pisangcultuur toe met het doel, dit product naar China, Japan en Australië uittevoeren; in welken vorm, wordt aan het Soer. Hbl., waaraan dit bericht is ontleend, niet gemeld.

De controleurs bij het B. B. en de opiumregie. De meeste residenten hebben verklaard geen bezwaar te hebben tegen het terugplaatsen bij het binnenlands bestuur, van de bij de opiumregie gedetacheerde, controleurs, aangezien op de meeste plaatsen een aspirant-controleur of de controleur Kota met de controle bij de regie wordt belast. Die controle in handen geven van gepensioneerde officieren vindt geen bijval.

De inspecteurs der regie reizen bovendien genoeg, om eene goede controle uitte oefenen.

Ter bevordering der ooftteelt. Teneinde zoo veel mogelijk betrouwbare gegevens te verkrijgen omtrent den huidige toestand van de ooftteelt bij de bevolking van Java en Madoera is, door Z. E. den Gouverneur-Generaal eene circulaire aan de hoofden van gewestelijk bestuur verzonden, met verzoek de daarin gestelde vraagpunten te willen beantwoorden. Deze vraagpunten luiden:

1°. Welke zijn de voornaamste, onder de rubriek „ooft“ te rekenen, vruchten in uw ressort? (Bedeeld worden producten, als klappers, komkommers, terong e. d., die, wel is waar, vruchten zijn, doch niet als „ooft“ genuttigd worden, van die vraag uitsluiten.)

2°. Welke komen in meerdere variëteiten voor en welke zijn de gebruikelijke namen dezer variëteiten? Groeien deze in hoogte of lage streken en leveren zij over het algemeen goed, middelmatig of slecht product?

(Vooral van vruchtensorten, waarvan talrijke verscheidenheden bestaan, bijv. pisang, mangga, djerok, zou het van veel waarde zijn, de namen dier verschillende vormen te kennen.)

3°. In welken tijd van het jaar is elke soort of verscheidenheid hoofdzakelijk in rijpen staat te koop? (Globale opgaven, als oostmoesson, westmoesson zijn alleszins voldoende.)

4°. In welke van de genoemde vruchten bestaat een beduidende handel? Zijn er ook vruchten onder, die, hetzij vers, hetzij gedroogd of op eene andere wijze geconserveerd of toebereid, in aanmerkelijke hoeveelheid naar andere streken worden vervoerd?

5°. Is uw ressort voor de cultuur van een of meer bepaalde vruchtsoorten bijzonder geschikt gebleken? Zoo ja, voor welke vruchten?

(1) Algemeene kustplant. De wortel van dit, aan melksap zeer rijke, gewas is, onder den naam van *Madar-wortel*, in Engelsch-Indië als geneesmiddel bekend. De werking is braakwekkend. De vezels leveren een fijn vlas, waarvan touw wordt gedraaid. Met de wol der zaden zijn proeven genomen voor kussenvulling en ook als vezelstof.

Suriname.

Van „*Neerlandia*“, het orgaan van het Algemeen Nederlandsch Verbond, verscheen over de maanden September en October een in fraaien kaff gesloten Suriname-nummer, dat wij met belangstelling hebben doorgelezen.

Bij eene korte beschrijving van het land in vogelvlucht, waarmee het boekje begint, behoort eene kaart van West-Indië op de tweede bladzijde gedrukt. Daarna eene reeks van bijdragen door medewerkers in West-Indië en hier te lande geschreven; wij noemen die hieronder in volgorde op:

Suriname een Nederlandsche kolonie, door Mr. H. W. VAN SANDICK.

Suriname, eene Amerik. kolonie? door Mr. C. F. SCHOCH.

„Als de Tran komt!“ door J. R. THOMSON.

Het veelalig Suriname, door Mr. C. F. SCHOCH.

De Nederlandsche taal in de kolonie Suriname, door H. J. VAN DER SLUJES.

De Hollandsche Boeren in Suriname, door Dr. C. HOEKSTRA.

De groote Landbouw, door F. C. CURIEL.

De kleine Landbouw, door F. LIBERTADOR ELLIS.

Het achterland van Suriname, door L. A. BAKHUIS.

Het Surinaamsche Oerwoud, door Dr. H. V. CAPPELLE.

Is Suriname ongezond? door J. A. VAN DRAGTEN.

Eene Surinaamsche plantage, door Fr. OUDSCHANS-DENTZ.

Suiker, door Mr. C. J. WELLE.

Een bezoek aan Mariëburg, door C. R. FROWEIN.

Balata, door Mr. C. F. SCHOCH.

De goudindustrie in Suriname, door W. KRAAN.

De Binnenlanden van het District Nickerie, door Jhr. L. C. VAN PANHUYB.

Eene ware bloemlezing dus, waarin tal van belangrijke onderwerpen, die kolonie betreffende, behandeld worden door personen, die het weten kunnen.

Wij hebben eenvoudig op deze uitgave de aandacht van onze leden en lezers willen vestigen, zonder in beoordeeling te komen van de waarde der bijdragen of aan de eene boven de andere den voorkeur te geven. Voor ons had de beschrijving der West-Indische Boeren het meest aantrekkelijkheid, omdat wij wel het bevereren kenden, dat die poging tot volkplanting tusschen de tropen, van die mannen en vrouwen uit het Noorden, geheel was mislukt, doch er nimmer zoo nauwkeurig de geschiedenis van hadden gelezen, die de oorzaken der mislukking aanwijst.

Een goed beeld van het leven en het zijn der overgebleven afstammelingen van die kolonisten geven ons de vier goed uitgevoerde photo's, die bij het artikel zijn gevoegd. Ook enkele andere artikelen zijn geïllustreerd; wij herhalen het nogmaals, het geheel is waard gezien en gelezen te worden.

De goudaders in Fransch-Guyana.

Wij meenen onze surinaamschen lezers een genoegen te doen, door ditmaal, in stede van onze West-Indische berichten, voor hun natuurlijk oude koek, een uittreksel te geven van een, in de *Dépêche Coloniale* voorkomend artikel over bovengenoemd onderwerp van de hand van den, ook ten onzent welbekenden, fransch mijn-ingenieur Levat.

Het jaar 1903, zegt deze, zal in de annalen der mijnindustrie in Fransch-Guyana gegrift blijven wegens het begin in dat jaar der kwarts-exploitatie in de kolonie.

Weldra toch zal de maatschappij Adieu-Vat met een kapitaal van 3 miljoen franken, in contanten gestort, die exploitatie ter hand nemen. Naar aanleiding hiervan acht de heer L. het niet ondienstig om een kort overzicht te geven van wat in dit opzicht in de kolonie werd verricht en bereikt. Adieu-Vat is tevens een levende les voor hen, die zich onmiddellijk laten ontmoedigen door den eersten tegenslag. Blijfs het den 2en April l. uitgebracht jaarsverslag hebben essays in 1902 van het erts van de, op de concessie voorkomende ader genomen, een gemiddeld gehalte van meer dan 6 onsen (om en bij de 200 grammen) vrij goud per ton aangehouden.

Men heeft niet zoo dadelijk zoo gunstige resultaten verkregen. Van 1884 af heeft men op hetzelfde terrein, waar nu deze rijke ader werd gevonden, omstreeks 3 miljoen franken, zonder eenig resultaat, uitgegeven aan de installatie van een goudmolen in het moeras bij de kreek Bonne Nouvelle en aan oppervlakkige mijnarbeid, waarvan nu niets meer te zien is. Men had de zaak al opgegeven, evenals met zoovele gelijksoortige ondernemingen in de kolonie het geval was. Sedert 1899 is echter de exploratie van de rijke ader ter hand genomen, waartoe gebruik werd gemaakt van de winsten, die het wasschen van het aluminium der kreek Saint-Elie opleverde.

Men heeft hier een mooi voorbeeld van volharding der aandelhouders, die nu onder gunstige vooruitzichten hun, ten einde spoedende allumiale industrie in een ader-exploitatie kunnen omzetten.

Het is goed dit voorbeeld vast te houden, want op verscheidene andere plaatsen in de kolonie, als in de Beiman-kreek, op de placers Elyscé, Avenir, Bonne Entente, Dieu-Merci, Changement Maripa enzovoort, zijn ook over het algemeen zeer rijke goudhoudende aders ontdekt.

In Fransch-Guyana, evenals in alle andere goudlanden, heeft men dikwerf de fout begaan, om groote sommen uit te geven aan de oprichting van goudmolens, voor en aler men over het noodige materiaal ter verwerking met eenige zekerheid kon beschikken. Vandaar de teleurstellingen, die in Guyana, waar men zich licht uit het veld laat slaan, de opkomst van dat land meer dan 20 jaren hebben achteruitgezet.

Maar in de koloniën meer dan overal elders, komen het vertrouwen en het geld, — die siameesche tweelingen — slechts tot hen, die vertrouwen hebben in de toekomst en den moed om te werken.

De hervatting van den arbeid op Adieu-Vat is te danken aan den heer Davignau, die noch geoloog, noch ingenieur zijnde, toch als prospector genoeg praktische ervaring had opgedaan om te weten, dat alle putten en gangen, die in de bovenste grondlagen in Guyana werden gegraven, al spoedig tengevolge van de geringe vastheid van den bodem zouden instorten, zoodat met den weelderigen plantengroei weinige jaren na de uitvoering der werkzaamheden geen spoor van die werken meer zou te vinden zijn.

De heer L. had zulks zelf ondervonden, toen hij in 1901 op Dieu Merici aan de hand van het rapport van den ingenieur Mufflet en begeleid door lieden, die onder diens toezicht hadden gewerkt, de goudhoudende ader trachtte op te sporen, welke door den heer M. was onderzocht.

Om aan het werk op Adieu-Vat het gewone lot te besparen legde de heer Davignau als eerste in Fransch-Guyana een galerij in loodrechte richting op die, waarin de ader vermoedelijk moest worden gezocht aan in de harde rots, waardoor het voortbestaan der eerste werken werd verzekerd.

In Guyana is de bodem bijna overal met een laag roode aarde bedekt of met een soort rotsgrond, waardoor de roode aarde een ontbindingsproduct is. Deze rotsgrond, die door de geleerden met den naam van lateriet wordt bestempeld, is geen oorspronkelijke formatie, maar een verweeringsproduct van de onderliggende rotsgesteenten, dat men nergens in Europa of elders in gematigde luchtstreken vindt, maar veel aantreft in tropische gewesten. Te Cayenne bestaat gelegenheid zich te overtuigen van de waarheid der stelling, dat bedoelde veelvuldig voorkomende rotssoort een verweeringsproduct zou wezen van onderliggende rotsgesteenten. In de steengroeven nabij Fort Cépéron ziet men duidelijk den overgang van de harde, kristalline rotsmassa in de ijzerachtige afscheiding, welke den bodem van Guyana hoofdzakelijk bedekt, en ook door prospectors aan de Ivoorkust, aan de Goudkust, op Ceylon enzovoort werd waargenomen.

De heer L. wil voorshands volstaan met den prospectors toe te roepen, zich niet op een dwaalspoor te laten brengen door de enkele verspreid liggende kwartsblokken, zelfs met zichtbaar goud, die aan het oppervlak van bedoelde rotssoort worden gevonden. Zij bevinden zich daar niet op soliden bodem, maar op de overblijfselen van een terrein, dat door den tijd en door atmosferische invloeden is veranderd en gedeeltelijk vernield. Het is veel beter om den bodem der kreek te onderzoeken vooral daar, waar die bodem voldoende helling heeft om te bewerken, dat bedoelde rotslaag

werd weggenomen en de doode rots bloot kwam te liggen. Vindt men dan kwarts met loonend goudgehalte, dan krijgt de gemaakte ontdekking onmiddellijk veel grotere waarde.

Men moet echter het voorkomen van goud in de meergenoemde rotslaag en in de omringende roode aarde niet verwaarloosen. Het is een vaste regel, dat de roode aarde in de nabijheid van goudhoudende aders vrij veel goud bevat. Telkenmale dus, dat men goud aantreft in de roode aarde, onderzoek men de kreek en het uitstekend rotsgesteente in den naasten omtrek. Men late dit terrein niet los, wanneer het onderzoek overal sporen van goud in loonende hoeveelheid aan den dag brengt. Honderd hectaren kosten niet veel om die aan te houden en de dag is nabij, waarop menschen zullen komen, met moderne middelen toegerust, om die streken te onderzoeken.

Men heeft zich in Fransch Guyana tot nu toe hoofdzakelijk bezig gehouden met het zoeken naar de overblijfselen der goudhoudende aders in het alluvium der kreeken. Men houde thans voor oogen, dat er evenveel, zoo niet meer geld te winnen is, door zich het bezit van mooie, goudhoudende aders te verzekeren. Men legde die aders bloot, waartoe de middelen kunnen worden verkregen door het wasschen der omringende roode aarde, en zijn de aders aldus voor den verkoop geschikt gemaakt, dan ontbiede men de lieden van het vak om ze te komen zien. Het oogenblik is nabij, waarop men niet te lang zal behoeven te wachten op de kijkers en den koper.

Ongetwijfeld is dit artikel van den heer Levat als een voorlooper te beschouwen van verdere actie, om te trachten chot te krijgen in de spoorwegplannen voor Fransch Guyana. Wij zijn den Franschen nu nog voor, laat ons hopen, dat wij het blijven.

VERBETERING.

In het stuk „Middelen van bestaan“ I, voorkomende in het K. W. van 15 October no. 31, staat in de 13e alinea, dat *sago* een boschproduct is. Dit moest *rotan* wezen, hetgeen door een deel onzer lezers wel begrepen zal zijn. Toch moeten wij er de aandacht op vestigen, omdat weer anderen, minder met Indische cultures bekend, er de onjuiste gevolgtrekking uit zouden maken, dat de *sagopal* tot de boschproducten behoort.

Van dat gewas (roembia) worden op Sumatra, meestal bij de dorpen, uitgebreide, goed aangelegde aanplantingen gevonden. De inlander doet dit hoofdzakelijk om de bladeren, waarvan dakbedekking (atap) wordt gemaakt, maar ook het voedings-product wordt niet onbenut gelaten.

Koelleonen in Suriname.

Door eene fantasie van den zetter, die eene 0 weglief, en de onoplettendheid der Correctors staat in de *Tablories* in no. 28 van het K. W., dat de koelies op de plantages 6 cent per dag loon krijgen.

Nu zal wel niemand vermoeden, zegt *Tropicus*, die hierop onze aandacht vestigt, dat het met de arbeiders daarginder zóó slecht is gesteld, maar toch verzoekt hij ons om elk, die er belang in stelt, beter te willen inlichten en te verzekeren, dat een koelie, meestal f 0.60 per dag verdient of verdienen kan.

Middelen van Bestaan.

II. Nijverheid.

Onder de middelen van bestaan neemt de nijverheid op Sumatra niet de plaats in, die zij zou behooren te hebben. Op verscheiden gebied heeft zij zelfs een hoogen graad van ontwikkeling bereikt.

Van de verschillende takken van nijverheid, die voor groote uitbreiding vatbaar zijn, noem ik de goud- en zilversmeedkunst, de wagenmakerij, het weven, matten- vlechtten, touwslaan, hoedenmaken.

a. Wat de goud- en zilversmeedkunst betreft, kunnen de Inlandsche smeden wedijveren met de Europeesche beoefenaren van deze kunst.

Algemeen bekend is het Padangsche filgraanwerk, d. w. z. in Indië, doch hoe weinigen in Nederland weten hiervan. Ook de Atjehers zijn meesters in de fijne smeedkunst en behalve de, op de Zeeuwsche gelijkende knoopen, maken zij zeer fraaie armbanden, borst- en oorversieringen, haarspelden, versierde wapengroeven enz. Zij verstaan — naar ik neem, alleen in geheel Indië — de kunst van metaal te emaillieren, welke kennis zij geheim houden, zoodat de Chineseesche concurrent-goudsmid tot heden dit nog niet kent.

Door de permanente tentoonstellingen van „Oost en West“, zoolw te Batavia als hier te lande, zouden deze sieraden, vervormd tot voor Europa geschikte zaken *) kunnen worden bekend gemaakt. Van Padangsche filgraanwerk zag ik keurige brochures en halsketens, en van Atjehsche motieven, liet ik door Atjehers brochures, ceintuurgesperen en kabajaspelden maken.

b. De wagenmakerij heeft als tak van industrie een groote toekomst, daar de behoefte aan een rijtuig, als vervoermiddel, toeneemt, in verhouding tot de vermeerdering en verbetering der wegen.

In de Padangsche Bovenlanden werpt dit bedrijf te Pajakoemboeh goede vruchten af. Behalve vrachtkarren worden brikjes voor Inlandsch gebruik er goedkoop vervaardigd.

Dit laatste vooral stelt vele Inlanders in staat een voertuig te hebben, dan wel een verhuurderij te houden. In Tapanoeli en Atjeh, waar vele goede wegen zijn, is dit bedrijf onbekend en worden zoolw vrachtkarren als huurwagentjes duur ingevoerd.

Wanneer goede ambachtslieden in dit vak b.v. van de Genie, ter beschikking konden worden gesteld om hierin te onderwijzen, zou deze nijverheid een goed middel van bestaan kunnen worden in die streken, waar niet gevreesd behoef te worden voor weinig afaame, n.l. in bevolkingscentra. De handel zou voor invoer van wagenassen, veeren en andere ijzerwerken. Hoewel men deze zaken te Pajakoemboeh ook zelf maakt, is dit elders om te beginnen gewensch.

c. Het weven wordt haast overal beoefend, doch geen enkel gewest op Sumatra heeft een grooten uitvoer van sarongs als b.v. Pekalongan en Makassar. En toch zijn de Palembangse en Lampongsche bekend en de met gouddraad geweven sarongs van Padang en Atjeh beroemd. Dan heeft men de Siloengangsche (Padangsche Bovenlanden) kleedjes van katoen en zijde met hunne aardige figuren in rood, lila, groen of blauw, die als het ware voor de Europeesche markt gemaakt schijnen, om te dienen als tafelloopers, kleedjes etc. De katoenen kleedjes waren goedkoop en dus gewild en een energiek Padangsche Handels-huis wenschte toen betrekkingen te Siloengang aan te knoopen om eene geregelde levering van dat artikel te hebben. De maleier echter heeft een heel andere wijze van denken, dan een Europeesch leverancier en redeneert aldus: „Men wil veel kleedjes hebben, men wil ze dus perse *koop*;” wenu ik verhoog den prijs van f 0.60 tot f 1.— het stuk.“ Dat men ze perse wilde *koop*, ook als ze *duurder* werden, was al zeer verkeerd gedacht en dat bleek ook weldra. De betrekkingen kwamen niet tot stand.

*) Doch zonder daarbij, wat de versiering betreft hun typisch Indisch karakter te verliezen. R. C.

Deze heersche opvatting bij inlanders, waarvan zij het verkeerde nog niet inzien, te wijzigen, is de taak van den Europeaan, die hun voorlichter moet zijn en die hen moet overtuigen van de leer, dat vele kleine winsten meer opbrengen dan één betrekkelijk groote.

In Atjeh maakt men zijden hoofd- en zakdoeken, de laatste voldoen zeer goed als foulards en hebben een keurig blokpatroon.

Van de Bataks is eigenaardig het Tobasche kleed, dat zeer sterk en goed voor draperijen, tafelkleedjes e. a. is.

d. Het mattenvlechten wordt overal gedaan en de meest voorkomende zijn de pandanmatten voor eigen gebruik en betrekkelijk weinig voor uitvoer. Zou dit niet aangemoedigd kunnen worden, wanneer nieuwe markten worden gezocht voor dit artikel door handelshuizen?

Zeer sterke, haast onverslijtbare vloermatten zijn de Sipirosche, die gevlochten worden van rotan met een inslag van boombast. Deze matten zijn niet te duur en zouden voor menige huisvrouw in Indië een uitkomst zijn. Mooie en sterke, doch dure matten, welke met maximum breedte van 4 à 4½ M. van rotan-sago uit één stuk worden gevlochten, zijn in Natal op bestelling verkrijgbaar.

De inlander echter moet, vooreerst nog, onder leiding staan om geregeld te kunnen doorwerken, wat vooral noodig is, wanneer naar iets veel vraag is. Want dit is vaak een gebrek van onzen bruijnen broeder, dat hij werkt, wanneer het hem lust, maar niet elders in Indië deze cultuur invoeren of uitbreiden, wat zij ten volle verdient?

e. Touwslaan. Verschillende touwsoorten worden op Sumatra gemaakt, als dat van *idjoek* (*taliedoeek*) van rameh, voorts van kokosbast (*saboet klapa*) van rotan, doch alle meestal voor lokaal gebruik.

In den laatsten tijd breidt men in Palembang naar ik verneem — de ramehcultuur uit. Kan men niet elders in Indië deze cultuur invoeren of uitbreiden, wat zij ten volle verdient?

Van *idjoek* en klapperbast maakt men ook klabetrossen, doch al weder veel te weinig. Wat wordt er niet een kokosbast verbrand en weggegooid en wat een kapitaal gaat daardoor verloren! Doch als de Inlander deze trossen maakt, is het wederom de vraag, of iemand is, die dit zware touw, zoo geschikt voor de groote scheepvaart, zal opkopen. Want ongetwijfeld zal de Inlander alsdan niet zoo dom zijn, om de „saboet klapa“ als waardeloos weg te werpen.

Wat hier dient opgemerkt te worden, is, dat deze vezel zoolw als de *idjoek*, beide juist zoo goed bestand zijn tegen het zeewater.

f. Wat het hoedenmaken betreft, wordt minder beoefend de vervaardiging van *hupings* van *aren pandan* e. a. soort bladeren, zoolw de visschers en landbouwers die dragen en die van minder kwaliteit zijn, dan van de meer kostbare *koepia's* van paardehaar of van verschillend gekleurde katoen gevlochten.

Deze industrie, uit Voor-Indië overgebracht, wordt in Atjeh beoefend te Kampeong Djawa bij Kooia Radja en in Pedir. Men voert deze *koepia's* wel uit naar Batavia, Penang en soms zelfs naar Mekka, doch de Britsch-Indische winsten het nog steeds. Dit kan nu zeer goed verholpen worden, wanneer men wat Java aangaat, de handelaren in verbinding weet te brengen met de Atjehsche vervaardigers.

Dit laatste is evenzeer van toepassing voor andere gewesten, waardoor men de nationale nijverheid kan bevorderen en bevoorrecht boven de buitenlandse.

Zoo zijn er nog meer industrieën dan de genoemde die weder opgewekt kunnen worden uit hun apathie en blijken zullen nog levensvatbaarheid te bezitten. Slechts een enkele greep toch is hierboven gedaan uit de vele middelen, die een goed bestaan kunnen opleveren.

Hoe moet gehandeld worden, om meer leven door alles te doen vloeien?

Het volgende werkplan wordt ter overweging aangeboden:

Het hoofdbestuur van de Indische Vereeniging „Oost en West“ draagt aan hare afdelingen in verschillende gewesten op — en stelt zich in verbinding met de betrokken hoofden van Gewestelijk Bestuur, om zich met de verschillende — Kamers van Koophandel en handelshuizen te verstaan en hunne medewerking te erlangen, ten einde te bespreken, welke middelen kunnen aangewend worden om onder de Inlanders het cultiveeren van verschillende gewassen geschikt voor de wereldmarkt, zoolw als het uitbreiden van verschillende takken van nijverheid, te bevorderen. Deze vergaderingen van bestuursambtenaren, handelslieden en vertegenwoordigers van „Oost en West“, onder voorzitterschap van het Hoofd van het Gewest, moet de handelswereld overtuigen, dat zij rekenen kan op de steun van het bestuur.

De Inlander is als een kind, dat vaak het belang van ijverig arbeiden niet inzien. Een soort wantrouwen soms, werkt de beste beoelingen tegen. Wanneer aangedrongen werd op uitbreiding van klapperaanplantingen, vertelde men bijv.: dat de „komponie“ klappers liet planten, om later van iederen vruchtdragenden boom een *benggol* (2½ cent) belasting te heffen en dergelijke. Gevolg is, dat er haast geen klappers worden bijgeplant.

Zoolw door de bestuursambtenaren als door de Inlandsche hoofden dienen deze dwaze begrippen uitgeroeid te worden en moet de bevolking aangemoedigd en haar geleerd worden in haar eigen belang te werken.

Deze opwekking tot arbeid en tot verbetering van den levensstandaard moet tot in elke kampong en in elke woning doordringen. IJverige samenwerking en de vaste overtuiging, dat men zal slagen, zullen de gewesten doen bloeien en welvaart doen heerschen.

Nijmegen, October 1903.

Een belangrijk vraagstuk voor Indië en Nederland.

Naar aanleiding van het tweede artikel van den heer J. Habbema, voorkomende in het Koloniaal Weekblad van 8 dezer, zij het mij vergund het volgende op te merken:

Het komt mij voor, dat de heer H. niet gelukkig is in het aanvoeren van steekhoudende argumenten en niet voldoende rekening houdt met bestaande toestanden in Indië.

Aan het slot van mijn artikel in de Juli-aflevering van de „Vragen van den Dag“ schreef ik: *Bij eventuele invoering (van het Nederlandsch op de lagere scholen) zal nog op verscheidene ondergeschikte zaken moeten worden geteld, doch de details kunnen beter in een volgend artikel worden vastgelegd, dan in een tijdschrift-artikel opgenomen worden.* Ik schreef dat in de overtuiging, dat er wel degelijk bezwaren aan die invoering verbonden zijn. De voorstelling van den heer H., alsof ik thans tot die erkenning zou gekomen zijn, is dus wel wat zonderling.

Die bezwaren zijn van tweeërlei aard. De eerste, die betrekking hebben op schoolzaken, zoolw de in-

deeling der klassen, spreekoefeningen voor eerstbeginners, geschikte leesboekjes, enz., kunnen het best in een vakblad behandeld of in een nota neergelegd worden. Daarentrent valt nog heel wat te zeggen.

De andere bezwaren hebben betrekking op de voorwaarden, waaronder invoering kan plaats hebben. Het is juist deze laatste rubriek, waarop de beoordeelaars van mijn opstel de aandacht vestigen. Ik heb er dadelijk acte van genomen.

In het Handelsblad van 16 Aug. jl. wordt gezegd: „Eerst wanneer de wensch (om onze taal te leeren) door allen, of nagenoeg allen, wordt geuit, zal de tijd gekomen zijn, om op de school, waar dit het geval is, het Nederlandsch te gebruiken als voertaal van het onderwijs.”

In het K. W. van 3 Sept. jl., zegt de heer H.: „Een zeer groot gedeelte van de leerlingen bezoekt de inlandsche school slechts gedurende korten tijd.”

Beide bezwaren heb ik ondervonden in mijn opstel in het K. W. van 24 Sept. jl., waar ik schreef: „Verschillende beperkende bepalingen zullen moeten dienen om teleurstelling te voorkomen en het kan wel gebeuren, dat in de eerste tien jaren slechts enkele scholen voor die invoering in aanmerking komen. Zoo zal de voorwaarde gesteld moeten worden, dat invoering van het Nederlandsch alleen kan plaats hebben, als de ouders der schoolgaande kinderen het vragen; als het schoolverzuim gedurende de laatste twee jaren niet meer dan bijv. 8 pCt. heeft bedragen; als een zeker percent der leerlingen gedurende de laatste vijf jaren den geheelen cursus heeft doorlopen. Met deze en nog nader vast te stellen bepalingen voorkomt men teleurstelling en toch is daarmede de invoering van onze taal in Indië verzekerd.”

Waar, nu de heer H., na aanhaling van dit citaat in zijn laatste opstel, concludeert, dat ik thans heel anders over de zaak denk, dan toen ik het tijdschrift-artikel schreef, is die wijze van voorstelling eveneens zonderling.

Nu komen we tot de bezwaren, die in zijn laatste schrijven op den voorgrond worden geschoven en waarin het Fransch op de europeesche scholen vergeleken wordt bij het Nederlandsch op de inlandsche scholen. Die vergelijking is echter onjuist, omdat het Fransch daar leervak is en het Nederlandsch op de kweekscholen en de inlandsche lagere scholen, die daarvoor in aanmerking komen, de voertaal (de taal waarin het onderwijs gegeven wordt) moet zijn.

Dat is in de laagste klasse niet zoo gemakkelijk; het Nederlandsch is dan in het eerste schooljaar wel meer leervak dan voertaal, maar in het tweede schooljaar wordt dat al anders. Als men geschikte onderwijzers heeft, die onze taal machtig zijn, komt men de moeielijkheden wel te boven. Toen ik vroeger het beheer had over de school voor zonen van inlandsche hoofden te Magelang, kregen we daar dikwijls jonge leerlingen, die geen woord Nederlandsch kenden. De ondervinding heeft daar juist geleerd, dat men bij inlanders op zeer jeugdigen leeftijd met het Nederlandsch moet beginnen. De moeielijkheden waren het grootst bij leerlingen van eenigen leeftijd.

De heer H. laat het telkens voorkomen, alsof ik het Nederlandsch alleen als leervak zou willen opnemen. Ik heb dat nergens gezegd, noch in mijn artikel in de „Vragen van den Dag”, noch in mijn opstel in het K. W. Ongetwijfeld zou dit teleurstelling, tot half werk, leiden. Daarom moet het Nederlandsch niet alleen leervak zijn, maar tevens de taal, waarin het onderwijs gegeven wordt. Om verder misverstand te voorkomen, moet ik er nog eens uitdrukkelijk op wijzen, dat mijn doel niet is om het Nederlandsch gevraagd of ongevraagd te voeren, doch alleen om inlandsche ouders, die dat wenschen, de gelegenheid te openen om hunne kinderen onderwijs in onze taal te laten geven. Die ouders verschaffen zich tegenwoordig dat onderwijs door, tegen betaling, gebruik te maken van particuliere cursussen. In een Nederlandsche Kolonie behoort de gelegenheid om Nederlandsch te leeren zoo gemakkelijk mogelijk gemaakt te worden. Nog beter is het, die gelegenheid voor een ieder open te stellen. Hoe men daartoe kan komen, heb ik in de „Vragen van den Dag” uiteengezet en behoeft hier dus niet herhaald te worden.

Na mijn opmerking, dat de inlandsche onderwijzers op Sumatra grootdeels zonen of verwanten van hoofden zijn en daar dus uit den goeuden stand voortkomen, deelt de heer H. nog iets mede omtrent zijn bewering, dat de onderwijzersstand bij de Inlanders weinig gezien is. „Natuurlijk — zegt hij — heb ik in de eerste plaats gedacht aan Java en Madura met een inlandsche bevolking vijf maal zoo groot als die van de overige eilanden van den Archipel te zamen.”

Indien het zijn bedoeling is, hiernede te kennen te geven, dat verreweg het grootste deel der inlandsche onderwijzers niet bij de bevolking in aanzien is, dan moet ik hem ook dit argument uit de hand nemen, want op de Buitenbezittingen zijn meer scholen en onderwijzers dan op Java. Voor zoover ik het kan beoordeelen, is de onderwijzer in de Buitenbezittingen veel gezien bij de inlandsche bevolking.

Op Java geraakt de inlandsche onderwijzer eenig-

zins op den achtergrond door het groote aantal aanzienlijke hoofden. Toch is het mij daar herhaaldelijk voorgekomen, dat van broeders uit hetzelfde gezin één geplaatst werd aan de school voor inlandsche ambtenaren of aan die voor inlandsche geneeskundigen en één aan de kweekschool voor inlandsche onderwijzers. Natuurlijk hebben de jongelui liever een plaatsing aan eerstgenoemde inrichtingen, omdat de vooruitzichten daar beter zijn. De scholen voor inlandsche ambtenaren worden bijna uitsluitend bezocht door zonen van inlandsche hoofden.

De leerlingen voor genoemde drie inrichtingen, dus ook de kweekelingen, komen uit den stand, die gebruik maakt van de inlandsche lagere scholen. De ouders, die het kunnen betalen, laten hunne kinderen liefst zoo vroeg mogelijk onderwijs in het Nederlandsch geven, en willen graag, dat ze op een europeesche school geplaatst worden. Als de middelen dat niet veroorlooven en het kind toch aanleg voor studie heeft, dan wordt het oog op de kweekschool gericht. Zoo is de toestand.

Men krijgt een duidelijker beeld van den onderwijzersstand door te zeggen: In de Buitenbezittingen is de inlandsche onderwijzer nogal gezien bij de bevolking en behoort hij tot de kleine autoriteiten. Op Java neemt hij in de lange rij van hoofden plaats in de achterhoede, doch zijn werk, als het goed is, wordt er evenzeer op prijs gesteld als overal elders.

Heemstede, Oct. 1903. W. MEIJER RANNEFT.

Slechts een paar opmerkingen naar aanleiding van des heeren M. R.'s laatste repliek, omdat ik vrees, dat wij reeds te veel van het geduld van de redactie en de lezers van het Kol. Weekbl. hebben geleverd.

Aan die lezers moet ik overlaten te beslissen, of de heer M. R. door de bijvoeging: „Bij eventuele invoering van onderwijs in de Nederlandsche taal zal nog op verscheidene ondergeschikte zaken moeten worden gelet”, ontslagen is van de verantwoordelijkheid voor hetgeen hij in zijn artikel in de Vr. v. d. D. heeft gezegd.

Ik veronderstel, dat de meeste, zoo niet alle lezers, uit dat artikel hebben begrepen, dat het de bedoeling van den schrijver was, onderwijs in de Ned. taal op alle inlandsche scholen in te voeren.

De geurcuiseerde bijvoeging is een nietszeggende passe-partout, die bij de invoering van elke nieuwheid dienst kan doen. Het gaat niet aan, zich daarachter te verschuilen; zoodoende wordt elke ernstige discussie onmogelijk.

Het komt mij voor, dat het invoeren van de Ned. taal als voermiddel bij het onderwijs op de inlandsche scholen nog grooter moeielijkheden zal aanbieden, dan eene invoering alleen als leervak, vooral, omdat een groot gedeelte van het onderwijzend personeel niet aan kweekscholen is opgeleid.

Dat men jonge kinderen gemakkelijker een vreemde taal leert, dan later als zij ouder zijn is juist, maar geldt meer voor huisonderwijs en in 't algemeen voor kinderen, waarmede de onderwijzer zich veel en lang kan oecupereen.

Wat de nieuwelingen op de hoofdschool aangaat, die de heer M. R. op het oog heeft, merk ik op, dat deze dan toch al eenige jaren school hadden gegaan en dus in geheel andere conditie verkeerden, dan de zesjarige jongetjes, die pas op de inlandsche school komen.

Over het hoofdbezwaar tegen de invoering van onderwijs in de Ned. taal op de inlandsche scholen, blijft de heer M. R. het stilzwijgen bewaren, n.l. over het nadeel, dat het onderwijs, waarvoor die scholen bestemd zijn, ten gevolge van die invoering zou lijden.

Om als voermiddel bij het onderwijs te kunnen dienen, zal onze taal dan toch onderwezen moeten worden en als niet een belangrijk gedeelte van den schooltijd aan dat onderwijs wordt besteed, dan kunnen de resultaten er van, in aanmerking genomen den korten duur van het gemiddeld schoolbezoek, niet anders dan zeer gering zijn.

Het voordeel, dat aan eene, in elk geval geringe, kennis van onze taal verbonden kan zijn, weegt m.i. niet op tegen het nadeel, dat het onderwijs, waarvoor de inlandsche lagere school bestemd is, door invoering van het Nederlandsch als leervak en als voertaal zou lijden.

Het komt ons voor, dat het verschil in meening tusschen de heeren H. en M. R., thans voldoende is toegelicht en wij sluiten dus met dit artikel het debat.

Van onzen kant herinneren wij er aan, dat reeds lang geleden op de Nederlandsche taalcongressen werd uitgemaakt, dat het eene grove fout zou zijn in O-Indië te trachten de volkstalen door het Nederlandsch te verdringen en waarschijnlijk ook een onbegonnen werk.

Overal echter, waar van den kant der inlanders de aandrang om het Nederlandsch te leeren zich vertoont, komt het ons voor een plicht en een belang van Nederland te zijn om hun daartoe zoo veel als eenigszins mogelijk, de gelegenheid te verschaffen.

R. C.

Duitschers over onze Koloniën.

Wij hebben reeds melding gemaakt van een streven in enkele organen der deutsche pers om stemming tegen onze koloniale politiek te maken; aan de *Münchener Montagspost*, die het al te bar maakte, werd door een onzer medewerkers een terechtwijzing gericht, maar dat blad was ongemaniert genoeg, ze niet in hare kolommen op te nemen.

Thans geldt het eene loftuiting, en, ware naiviteit een onzer nationale deugden, dan zouden we nu opgetogen moeten zijn over het feit, dat de „*Deutsche Kolonial Verein*” ons optreden ten voorbeeld stelt aan de deutsche rijksregering. Het artikel, dat wij hieronder, vrij vertaald uit de Fransche *Dépêche Coloniale* overnemen, werd door deze ontleend aan de *Deutsche Kolonial Zeitung*:

Verscheidene geschillen hebben zich in onze (de Duitsche) koloniën tusschen europeesche particulieren en inlanders voorgedaan, geschillen, die sedert eenigen tijd algemeen bekend zijn en die opnieuw en met aandrang de aandacht doen vestigen op den onhoudbaren toestand, voortspruitende uit den rechtstoestand der inboorlingen voor de gerechts-hoven en uit hun gebruik in dienst der politie, een toestand, die in de meeste onzer koloniën bestaat.

De Deutsche Kolonial Verein, rekening houdend met de belangrijkheid, uit een economisch oogpunt van de onderhavige quaesties, beschouwt het als een plicht om de aandacht van het bestuur der koloniën en van het publiek te vestigen op de noodzakelijkheid eener algeheele hervorming van den toestand. Deze hervorming zou de drie volgende punten betreffen:

1. Inlandsche getuigen voor de rechtbanken. De getuigenissen van inboorlingen in Duitsch Oost Afrika en in andere koloniën, worden geacht dezelfde waarde te hebben als die, door Europeanen onder eede afgelegd. Het is zelfs voorgekomen, dat op deze inlandsche getuigenissen Europeanen zijn beschuldigd en veroordeeld, en dat, voor het geval de getuigenissen met elkander in tegenspraak waren, rechters aan die der inboorlingen boven die der blanken de voorkeur gaven.

Allen, die onze koloniën kennen en alle competente mannen van andere koloniseerende naties erkennen, dat het feit van aan de inlandsche getuigenissen gelijke waarde toe te kennen, als aan de getuigenissen van Europeanen, niet te rechtvaardigen is, wijl het de autoriteit van den Europeaan aantast en men geen rekening houdt met de intellectuele meerderheid van het blanke ras. Allen, die de wilde volkstemmen, en meer in het bijzonder de negers, Maleiers en Australiërs kennen; weten, dat zij volmaakt onwetend zijn ten opzichte van de onzedelijkheid en de oneerlijkheid van een vals getuigenis of van een leugen. In hunne antwoorden en verklaringen laten zij zich leiden door beweegredenen, hun door den toestand van het oogenblik ingegeven, zoals de vrees, wraakzucht, winstbejag enz. Men heeft opgemerkt, dat er negers waren, die geheel van elkander verschillende antwoorden gaven op dezelfde vraag, wanneer die hun op verschillende wijze werd gesteld. Dat was niet altijd om te liegen, maar zij gehoorzaamden aan een gevoel van vrees en van voorzichtigheid en wilden hem ter wille zijn, die hen ondervroeg.

Men moet dus erkennen, dat de in Nederlandch-Indië vigeerende wet, die zegt, dat in rechte zeven gelijkvuldige verklaringen van inboorlingen noodig zijn om op te wegen tegen het getuigenis van den Europeaan, zeer practisch is. De „*Deutsche Kolonial Verein*” dringt er op aan, dat een gelijke wet in al onze koloniën toepassing vindde. Deze toepassing zou in de meeste gevallen een onrechtvaardige behandeling en veroordeeling van den Europeaan voorkomen en tegelijkertijd zijn prestige wezenlijk verhoogen.

2. Recht van straffen van den particulieren werkgever ten opzichte van zijne inlandsche ondergeschikten. Verschillende wetten en verschillende besluiten, te voorschijn geroepen door op zich zelf staande misbruiken, hebben dit recht ten eenenmale doen afschaffen of het in die mate verminderd, dat die vermindering met opheffing gelijk staat. Hierbij valt op te merken, dat deze misbruiken (slechte behandeling der inboorlingen) bijna altijd door ambtenaren werden begaan. Hoewel nu bedoeld recht van straffen voor ambtenaren eveneens verminderd is, bestaat het voor hen toch nog in vrij belangrijke mate, hetgeen niet gezegd kan worden van het, in dit opzicht aan particulieren toegekende recht.

Het is waar, dat aan de kust en op de posten in het binnenland onzer koloniën, waar zich gouvernementsambtenaren bevinden, aan wie de macht om te straffen is gegeven, de particulieren het recht om te straffen niet noodig hebben en de uitvoering der straf telkenmale aan den vertegenwoordiger van het gezag kunnen overlaten. Toch doet zulks den inboorling in den particulier een Europeaan eener lagere kaste zien. Dat moest in onze koloniën niet zoo wezen; maar nu die toestand er is, moeten wij er ons zoo spoedig mogelijk van bevrijden. Het prestige van alle Europeanen moet in onze koloniën worden verzekerd en niet alleen dat van den ambtenaar. En zoo men al geen rekening wil houden met de mindere achtig, die den particulier wegens zijn gebrek aan macht wordt toegedragen, dan moet men toch erkennen, dat het weinig eervol is voor onze lokale hoofden van bestuur om in voorkomende gevallen telkens de functien van beul te vervullen.

Is het voor den particulier nu al mogelijk om het zonder bedoeld recht te doen, waar het bestuur vertegenwoordigd is, dat recht is beslist onmisbaar voor lieden, die zich in het binnenland bevinden.

Vooral waar het expeditien in het binnenland betreft, zou het gemis van dat recht leiden tot vernietiging der discipline, welke op hare beurt de treurigste gevolgen zou na zich slepen, welke men niet zou nalaten den Europeanen te verwijzen, wie men de noodige macht om zich te doen gelden heeft ontnomen. Het is onmogelijk, den wensch te verwezenlijken om elk afzonderlijk geval te onderwerpen aan het oordeel van het naaste bestuurs-hoofd. De, aan den inboorling voltrokken straf zou niet opwegen tegen de schade, die de Europeaan zou lijden, tengevolge van tijdverlies, onkosten, enz.

Het voorstel om alle strafwaardige gevallen op te zouten tot den dag, waarop de straffen door een vertegenwoordiger van het gezag kunnen worden uitgevoerd, is eveneens niet voor verwezenlijking vatbaar, want een straf moet, om de noodige uitwerking niet te missen, onmiddellijk worden toegediend. Dat is een, in ons leger erkend beginsel. Te meer moet dit beginsel worden in acht genomen voor het geval dat inboorlingen, in dienst van een Europeaan, zich zouden schuldig maken aan misdagen tegenover andere inboorlingen. Deze zouden zich niet laten tevreden stellen met de belofte, dat de euvelddaden op een bepaalden dag en op een bepaalde plaats zullen worden gestraft.

Zij zullen die belofte niet au sérieux nemen en een begin van ontevredenheid zal het gevolg wezen. De lieden zijn geneigd slechts datgene te gelooven, wat zij met eigen oogen kunnen zien. Nu is het waar, dat in enkele koloniën ver van de posten vertoovende particulieren zich het recht om te straffen zien toegekend, maar lieden met ondervinding achten dit recht te beperkt om er goede resultaten van te verwachten. Ziet hier een typisch voorbeeld: In Duitsch Oost-Afrika ging men den inlandschen mandoor van een europeesch kolonist, op tien dagmarschen afstands, met drie soldaten van den naasten post afhalen, om hem, voor een licht vergrijp, vijf en twintig stokslagen toe te dienen. Men mocht de toepassing dezer straf niet aan bedoelden Europeaan overlaten, daar deze, particulier zijnde, niet meer dan vijftien stokslagen mocht uitdeelen. De Europeaan was, door deze wijze van handelen, zwaarder gestraft dan de schuldige inboorling, daar hij geneedzaakt was om overhaast een reis af te breken, ten einde de orde in zijne zaak te handhaven, hetgeen hem op een belangrijk verlies aan tijd en geld kwam te staan.

Het is noodig om rekening te houden met het ras, waartoe de inboorlingen behooren, om daarnaar het recht van straffen voor particulieren af te meten, en dezen te veroorloven om hetzij lichamelijke straffen, hetzij boeten, dan wel beide straffoorten tegelijk op te leggen. De Bantoes bij voorbeeld zal men aan den lijve moeten straffen, de Hamiten boeten opleggen, terwijl men den Chineezers beide straffen tegelijk zal moeten toedienen.

In elk geval zal men den particulier een tuchtigingsrecht tegenover zijn gekleurde ondergeschikten moeten toekennen, in het belang van de economische ontwikkeling onzer koloniën, zoowel als ter wille van den, aan den blanke in onze koloniën verschuldigen eerbied. De Europeanen, die zich naar de koloniën begeven, zijn niet slechter dan degenen, die in het moederland blijven. Zij zijn intendeel, over het algemeen, de besten uit het volk. Overigens zou iemand, die zijn ondergeschikten slecht behandelt of trachten zou dezen te bestelen, door hun het loon te onthouden, slechts zich zelven benadeelen; al spoedig zou hij niemand meer vinden om hem te dienen.

3. De inboorlingen als agenten van politie. In bijna alle deutsche koloniën bedient men zich, voor de politie, van inboorlingen. Men heeft ongelukkigerwijze, in zekere koloniën, de betreurenswaardige fout begaan door aan inlandsche politiedienaren een zeker recht tegenover de Europeanen toe te kennen, bestaande in de machtiging om ten opzichte van deze politiemacht uitte oefenen. Deze fout heeft betreurenswaardige en hoogst droevige gebeurtenissen, o. a. onlangs op Samoa, ten gevolge gehad. Men had de gebeurtenissen des te gemakkelijker kunnen voorkomen, daar de vertegenwoordiger van het bestuur slechts in de engelsche en hollandsche koloniën had behoeven te rade te gaan, om te leeren, hoe men zich van de inlandsche politie bedient.

In Nederlandch-Indië bijvoorbeeld is het optreden der inlandsche politie uitsluitend beperkt tot het inlandsche deel der bevolking. Ten opzichte van de Europeanen wordt zij slechts gebruikt om dezen, zoo noodig en zoo gewenscht, bescherming te verleenen. Maar nooit zal men een inlandsch politiedienaar machtigen om aan een Europeaan bevelen te geven, noch minder om hem in hechtenis te stellen. Alle politieposten moeten intendeel duidelijk en eerbiedig elken Europeaan begroeten, al is deze maar een eenvoudige particulier, die des avonds of gedurende den nacht voorbij komt. Heel anders is het in de deutsche koloniën. Daar voelt zich een inlandsche politiedienaar boven den particulier verheven en zijn eerbied bewaart hij voor dengene, die het recht heeft hem een correctie toe te dienen.

In Duitschland met een georganiseerde politie doen zich reeds misbruiken voor. Hoeveel te veelvuldiger moeten zij met veel ernstiger gevolgen voorkomen bij de gekleurde politiedienaren in de koloniën, waar beschaving, waarheids-liefde, geweten en tact op veel lagere trap staan dan bij de politie in het moederland. Men voege daar nog aan toe, dat de negers geneigd zijn om bijwijken hun macht te tonen tegenover lieden van het heerschend blanke ras. Deze toestand

ADVERTENTIËN.
H.W.M.BRANS.
PHILATELISTISCH BUREAU
VERKOOP INKOOP
GELDERSCHE KADE 12 ROTTERDAM.

Te NIJMEGEN bestaat bij eene nette familie, P. G., gelegenheid tot opname van een Indische jongen of jongen en meisje, broer en zuster. Uitmuntende referentien. Brieven franco, No. 50, adres den Boekhandelaar W. FELLINGA, Nijmegen.

STENOGRAPHIE.
Onderwijs in de Nederlandsche, Fransche, Duitse en Engelsche Stenografie, System „STOLZE-WERY”. Prijs f 86 per cursus.
Cath. W. ECK, 1e Schuytstraat 28, Den Haag.

PIANO-ONDERWIJS
(zooval aan eerstbeg. als aan meer gevorderden)
CAROLINE HINLOPEN,
Riouwstraat 127, Den Haag.
Firma H. G. J. L. MEIJNERS.
Effecten- en Algemeen-Assurantie-Kantoor.
's-Gravenhage, Heemskerkstraat 20.

Nederlandsch Wapenmagazijn
voorheen S. DE JAGER,
HAARLEM, Barteljorisstraat 32.
's-GRAVENHAGE, Spui 12.
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

STAAT
voor aanvraag van VERLOFSTRACTEMENT
V O O R
H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model).
Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.
Prijs 2½ cent.

FIGUURZAGEN
is een leerzaam tijdverdrijf.
Houtsnijden
is even interessant, doch over het algemeen beoefenen de Dames liever de **Houtbrandkunst.**
Alle benodigdheden voor deze schoone liefhebberijen leveren **SINDERAM & Co.,** Huidenstraat 28 en 33, Amsterdam.
Vraag prijscouranten s. v. p.

Mode Instituut.
Inrichting voor het Maaktknippen en Costumnaaien.
Atelier voor het vervaardigen van **Costumes en Mantels.**
Gez. WEIJERMANS, Hugo de Grootstraat 62.

Eduard Pelger,
MAGAZIJN VAN **HEERENHOEDEN**
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

van Soest en van der Weijde.
Lange Voorhout 23. — Den Haag.

Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito.

Met 1 dag opzegging 3 pct.
Voor 1 maand 3½ „
„ 3 maanden 3½ „

Verstrekken REISCREDIETBRIEVEN.

MAGAZIJN van BEHANGERSARTIKELLEN.
Meubilleering. Stoffeering. Decoratiën.
H. P. MEIJS,
Reinkenstraat 25, Den Haag.
GOEDKOOP ADRES voor alle voorkomende werkzaamheden.

PEEK & CLOPPENBURG,

Wagenstraat 16, Den Haag, Spuistraat 13,
Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Leiden, Haarlem, Groningen, Leeuwarden, Arnhem, Nijmegen,
Dusseldorf, Schadow Strasse 31-33 en Berlijn, Gertraudten Strasse 26-27.

De Collectie **HEEREN-, JONGEHEEREN- en KINDERKLEEDING** is gereed en bevat
in alle Afdeelingen **enorme sorteering.**

Nieuwe Modellen DEMI-SAISONS en OVERJASSEN.

Bijzondere afdeling voor Jongeheeren- en Kinderkleeding voor den leeftijd van 2 tot 15 jaren.

CAPES, COSTUMES, JEKKERS, OVERJASSEN, BLOUSES,
van af de goedkoopste tot de fijnste soorten.

De Afdeling **KLEEDING NAAR MAAT** is voorzien van de **NIEUWSTE STOFFEN**
in de beste kwaliteiten.

In **HEEREN-MODE-ARTIKELN** en **HOEDEN** is onze Afdeling het grootste en meest gesorteerde Magazijn

Wij hebben daarin de nieuwste en fijnste Goederen.

Onze prijzen **KUNNEN** uiterst goedkoop zijn, omdat wij uitsluitend à **CONTANT**
verkoopen.

Vraagt offerte voor Ned. OOST- en WEST-INDIË.
Agent voor den Haag en omstreken, de Heer
A. DE SWERT. Schenkweg 216

Firma A. KOKEE.

Nieuwe Havenstraat 46.
UITZENDING VAN DINERS.
f 0.80 - f 1.00.

Vele Indische recommandatiën.

Indië. — St. Nicolaas.

Wij berichten de ontvangst van eene fijne collectie
Luxe-Artikelen en **Speelgoederen,**
Geschikt voor Indië.

Verpakking geschiedt gratis onder garantie van gawe overkomst.

Trading Co. Late PERRY & Co.,
Den Haag, Hoogstraat 6.

Lambert Waterreus,
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.

Importeur van Indische Ingrediënten voor de Rijsttafel.
Goela aren, Mie, Soe-oen, Ketan, Kemirie, Kloeak,
Gandaria en Rebong assin, Roode visch, Ketchup Bentings,
Bombaj's ducks, Samballans, Boemboe's, Guava,
Gebroken Mie **20 cts.** de 5 ons (tijdelijk), Geraspte Klapper.
V. WOERKOM'S Nieuwe Jams en Vruchten op eigen sap (onovertreffbaar).

„UNITAS”
Bureau van Administratie.
Hypotheeken, Assuranties, Vaste Goederen.
NIJMEGEN, VALKHOF 3.
Telegramadres „Centrale”. Tel. Interc. 142.
Belast zich met het Huren en Verhuren, Koopen, en Verkoopen van
vaste goederen in Nederland.
Directie:
De Centrale Effecten- en Administratiebank
en P. W. J. van der Schoot, gep. kap. O.-I. L.
Correspondenten gevraagd, waar nog niet
vertegenwoordigd

GEVESTIGD:
J. M. KLINKHAMER,
Tandarts,
L. v. Meerdervoort 132,
bij de Van Diemenstraat.

AGUILARS
PORT-, SHERRY, MADEIRA
en sijne TAFELWIJNEN,
zijn alom bekend.
Hoofdkantoor:
Heerengracht 3, Den Haag.
Bijkantoor:
BATAVIA, B. DE BAS & Co.
Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.
Agentschappen op alle Hoof dplaatsen
in Ned. Indië.
Interc. Telefoon 264.

Cormit Brossois & C.
Meubelfabrikant
DEN HAAG.
Compleete Meubilering,
benevens verhuur van Meubilair.
Voor Benedenhuis p. maand f 15.—
» Bovenhuis » » 20.—
» geheel huis » » 40.—
Bijzondere conditiën voor repatrieerenden.
18, WAGENSTRAAT 18.

F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÈME STOFFEN.
Nouveaute's voor elk seizoen.
STEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKPRIJZEN.

Koopen of verkoopen, huren en verhuren
van **HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN**
FALKENBURG en Co.
Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.
DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.
Toezending Woninggids gratis.
Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST” te
's-GRAVENHAGE en te **WELTEVREDEN** ter beschikking
van belangstellenden.

Vereeniging OOST en WEST.
Afdeling 's-Gravenhage.
Aan het Bureau Laan van Meerdervoort 195, zijn van 10-12 en van 2-4 uur,
inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie
den heer G. C. A. DE WIRT, de Perponcherstraat n°. 93.

Een modiste die werk in Oost-Indië zoekt.	Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.
Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.	Vier Dames voor waarnemen van een huishouden en naar Indië gaan.
Drie jonge Dames voor Juffrouw van Gezelschap. Eene ook voor lectrice.	Drie Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.
Een bekwame linnennaaster.	Twee Dames zoeken plaatsing als Steno-graaf, ook voor les geven.
Drie jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.	Een jonge Dame zoekt een t'huis zonder salaris bij eene dame om deze in de avonduren gezelschap te houden; kan in 4 talen voorlezen en maakt muziek.
Twee geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.	Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.
Een Dameles geven in teekenen en portrettschilderen.	Eene Juffrouw voor Depôthoudster.
Vier Dames voor pianolessen.	Twee gew. O.-I. ambt. voor adm. betrekking.
Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.	Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.
Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).	Een Dame voor administratieve betrekking.
Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).	Drie jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.
Eene Dame voor Zanglessen.	Een geg. Conducteur der art. O.-I., met uitstekende aanbevelingen, voor admin betrekking, toezicht houden in fabriek, concierge, enz.
Twee geg. of, reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.	Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.
Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.	
Een gehuwd geg. Ind. ond. offi. voor huishouder, concierge of iets dergelijks.	

moet worden beschouwd als een stelsmatige aanslag op de Europese autoriteit en als een teken van minderheid van de particulieren in onze koloniën, terwijl deze geen reden van bestaan hebben, dan juist voor de particulieren, die er zaken doen.

Een voornaam man van zaken, Duitscher in Nederlandsch-Indië gevestigd, schrijft ons over dit onderwerp: „Naast den te grooten voorrang der bureaucratie merkt men in de Europese koloniën een veel te geringe bescherming van het prestige der Europeanen op. Men begint in dat opzicht grove fouten in onze koloniën. Het blauke ras behoort van een zekeren areool te worden omgeven en geplaatst op een voor de inboorlingen onbereikbaar voetstuk, hetgeen niet is gedaan. Deze fout zal zich nog lang ten nadeele onzer koloniën doen gevoelen, want het uit dit oogpunt verloren terrein wordt niet zoo gemakkelijk herwonnen”.

Deze meening geeft de waarheid weer ten opzichte van vele onzer koloniën. De Deutsche Kolonial-Verein dringt er met de meeste ernst op aan dat een radicale verandering komt ten opzichte van de bevoegdheden der inlandsche politieënaren in onze koloniën.

Hoe de Deutsche Kolonial-Verein er aan komt een dergelijk artikel te schrijven is ons een raadsel. Wij achten het echter niet onnut om ten behoeve van leken op juridisch gebied enige aantekeningen te doen volgen, die betrekking hebben op de zonderlinge verhalen van het orgaan der vereeniging.

1. *Inlandsche getuigen voor de rechtbanken.* Onder de wettige bewijsmiddelen in strafzaken, zoowel voor de Europeesche, als voor de Inlandsche rechtbanken, erkent de wet *getuigenissen*, tot het geven waarvan bevoegd zijn allen, die daarvan niet bij de wet zijn uitgesloten; de uitsluitingen bestaan hoofdzakelijk op grond van bloed- of aanverwantschap, jeugdigen leeftijd, krankzinnigheid, veroordeeling tot zekere zwaardere straffen, enz. De wet maakt nergens eenig onderscheid tusschen de waarde van getuigenissen, op grond dat zij afgelegd zijn door Europeanen of Inlanders; wel is den rechter voorgeschreven, dat hij in de beoordeling der waarde van de getuigenissen bijzonder acht moet geven op de onderlinge overeenstemming der getuigen; op de overeenstemming der getuigenissen met hetgeen van elders aangaande de zaak in het geding bekend is; op de beweegredenen, welke de getuigen kunnen hebben gehad om de zaak op deze of gene wijze voor te brengen; op de levenswijze, de zeden en den stand der getuigen en in het algemeen op alles, wat op derzelver meerdere of mindere geloofwaardigheid invloed zoude kunnen hebben; doch deze voorschriften gelden zoowel voor den Europeeschen als voor den Inlandschen rechter en zoowel ten opzichte van de getuigenissen van Europeanen als van Inlanders; ook voor beide landaarden geldt dezelfde regel, dat de op zich zelve staande getuigenis van eenen enkelen getuige door geene andere bewijsmiddelen bevestigd, niet als wettelijk bewijsmiddel kan gelden.

2. *Recht van straffen van den particulieren werkgever ten opzichte van zijne inlandsche ondergeschikten.* In Nederlandsch-Indië wordt de rechterlijke macht alleen uitgeoefend door *rechters*, bij algemeene verordening aangewezen; niemand mag aldaar tot straf veroordeeld worden, dan op de wijze en in de gevallen bij algemeene verordening voorzien; waartoe o. a. behoort, dat de *rechter* door wettige bewijsmiddelen (*) de overtuiging hebbe bekomen, dat een strafbare daad werkelijk heeft plaats gehad en dat de beklagde daaraan schuldig is. Nergens in de Nederlandsche inlandsche wetgeving — ook niet in de zogenaamde koolie-ordonnanties, waarop de schrijver misschien het oog heeft — is aan particulieren rechtspraak toegekend, ook niet aan den werkgever ten opzichte van zijne inlandsche ondergeschikten; even als ten opzichte van alle andere ingezetenen berust ook ten opzichte van deze laatste het recht van straffen alleen bij den bij algemeene verordening aangewezen rechter.

3. *De inboorlingen als agenten van politie.* In Nederlandsch-Indië is de zorge voor de uitoefening der rechterlijke politie tegenover de Europeanen opgedragen aan de officieren van Justitie en zijn met het opsporen der misdrijven en overtredingen belast een tal van Europeesche ambtenaren en bovendien alle beamten en andere personen in zaken bijzondere wetten en wettige verordeningen aan hunne waakzaamheid toevertrouwd; terwijl met de uitoefening der politie en de opsporing van misdrijven en overtredingen onder de Inlanders belast zijn een tal van zoowel inlandsche als Europeesche beamten en ambtenaren en alle andere beamten en personen in zaken bij bijzondere wettelijke voorschriften aan hunne waakzaamheid toevertrouwd; zoodat werkelijk het optreden der inlandsche politie beperkt is tot de Inlandsche bevolking. Er bestaat echter geen enkel voorschrift voor politieposten, om duidelijk en eerbiedig elken Europeanen te begroeten, noch zelfs enig voorschrift, dat daarop gelijk.

4. *Waarschijnlijk bedoelt de schrijver hier, dat door alle wachtposten (gardoes) tegen ieder voorbijganger der gardoes geroepen wordt „werda” en dat zij dit bij het passeeren van een Europeanen wat harder roepen, dan bij het passeeren van een Inlander om duidelijk te toonen, dat zij niet slapen.*

5. *De Belgien als kolonisatoren.* Naar aanleiding van de engelsche aanvallen op het beheer van den Congo-staat, is het zeker wel van belang het oordeel van een Engelschman van den tegenwoordigen tijd over het optreden der Belgien in de Lado-enclave te vernemen. Zoals men weten zal, werd de Lado-enclave door Engeland aan koning Leopold van België, als soeverein vorst van den Congo-staat, voor den verderen duur van zijn leven in leen afgeestaan. In den laatsten tijd is van engelsche zijde, met het oog vooral op de grootsche spoorwegplannen in Afrika, getracht om het leen weer van den Congo-staat los te krijgen, maar te vergeefs, hetgeen wel te begrijpen is, als men weet, wat de Belgien reeds tot verbetering van den toestand in het hun toevertrouwd gebied hebben tot stand gebracht in tegenstelling met hetgeen in het, slechts door het water van den Nijl daarvan gescheiden engelsch territorium valt op te merken. Aan het verhaal van een ooggetuige, die tot de fransche zending Bourg de Bozas behoorde, wier leider even voor den terugkeer naar Europa kwam te overlijden, dankte men reeds een, na vergelijking ten gunste der Belgien uitvallend oordeel. Nu is het evenwel een engelsch reiziger, majoor Powell-Cotton, die onlangs drie weken in de Lado-enclave doorbracht voor een bezoek aan de belgische posten. De *Times* resumeerde het oordeel van den majoor, over hetgeen deze bij zijn bezoek opmerkte aldus: „Er heerschte groote bedrijvigheid en er was geen enkel teken van een spoedig te verwachten ontruiming der posten door de Belgien. Er werden goede vorderingen gemaakt; huizen en goed gebouwde stations waren opgericht, in tegenstelling met de engelsche posten aan den tegenovergestelden oever van den Nijl, waar slechts langzamen vooruitgang viel op te merken. De Belgien hadden de wegen tusschen den Nijl en den Congo voltooid; alle rivieren waren overbrugd en de wegen geschikt voor rijwielen of automobielen. Het grondwerk voor den Congo-Nijlspoorweg vorderde goed.”

6. *Engeland en Canada.* Over het algemeen is men van oordeel dat, nu ja het Dominion of Canada zich gevoelt, maar het toch vrij wel eens is met het moederland, indien dit maar geen inbreuk tracht te maken op de, eens verleende, rechten. Het is er echter verre van dat de canadese kolonist veel op zou hebben met den Engelschman. We spreken nu niet van de fransche Canadeezen, maar van de kolonisten van engelschen oorsprong. Zoals wij reeds mededeelden is, eenigen tijd geleden, een stroom van engelsche landverhuizers naar Canada gelokt, vanwaar nu reeds vele teruggestelden naar Engeland moeten zijn teruggekeerd.

7. *In een ingezonden schrijven aan de Times* worden de redenen voor teleurstelling van zoovelen uiteengezet, welke redenen zoowel in het gehalte der emigranten zelf, als in de ontvangst, die hun van de zijde der gezeten kolonisten ten deel viel, moeten worden gezocht. De schrijver van het ingezonden stuk merkt omtrent dit laatste punt het volgende op, na eerst te hebben uiteengezet welke hindernissen de emigrant bij zijn debut in de kolonie had te overwinnen:

Er is een grooter teleurstelling voor onzen emigrant weggelegd dan deze oppervlakkige verschijnselen. Hij stuit op een bijzonder vooroordeel, waarvan de emigratie-agent noch mondeling noch in zijn reclamatie-artikelen melding maakt, en dat door de pers zorgvuldig geheim gehouden wordt. Ik zelf maakte er kennis mee toen ik met een aantal Canadeezen van de ambtenaars-klasse den Atlantischen Oceaan overstak, en hoe verder ik in het Westen der kolonie kwam, hoe meer mij dit teleurstellend vooroordeel trof. Ik heb het oog op den afkeer en de minachting, die een groot gedeelte der Canadeezen tegenover lieden uit het moederland en in het bijzonder tegenover den Engelschman aan den dag leggen. Men overdrijft niet door te zeggen dat tot voor korten tijd, vooral in Manitoba, het feit Engelschman te zijn op zich zelf reeds een blaam op iemand wierp, waarvan deze zich slechts kon zuiveren door het bewijs te leveren dat hij zijn eten waard was. Dat vooroordeel kan gemakkelijk worden verklaard en het spijt mij te moeten zeggen, dat den Canadeezen geen verwijt er van kan worden gemaakt met het oog op het gedrag van zoovelen ongeschikte emigranten van britschen oorsprong. Gelukkig is er in de laatste jaren verbetering te bespeuren in het zedelijk zoowel als praktisch gehalte der emigranten. Dit neemt niet weg, dat er van het gemelde vooroordeel nog genoeg is

blijven bestaan, om den nieuwaangekomen en waarschijnlijk zeer ongevoelenden aspirant-boerenknecht het leven zuur te maken. Dan zijn de vrouwen op de hoeven er erg op uit om den „groen” er tusschen te nemen, en dezen zijn in staat den nieuwelings nog meer te hinderen dan de ruwere scherts der mannen, daar het gemakkelijker valt dezen van antwoord te dienen. Er zijn lieden, die zoo hun bekost krijgen van die eeuwigdurende plagerijen der vrouwen, dat ik velen heb hooren zeggen, dat zij met den baas wel over weg konden maar zijn vrouw niet konden uitstaan en daarom heengingen.”

8. *Hongkong.* Alleyne Ireland had het in de *Times* bij zijne studiën over het bestuur van koloniën in de tropen, ook over Hongkong, waar niettegenstaande de invoering van het engelsch bestuur na den opiumoorlog van 1840—1842 met succes bekroond werd, toch ook niet alles schijnt te zijn zoals het wezen moet. Wij namen, zegt de heer Ireland, het eiland over als een naakte rots, zonder wegen, bijna zonder gebouwen er op, zonder handelsverkeer, verstoken van gemeenschapsmiddelen, en slechts voorzien van een mooie haven, die een geschikte ankerplaats aan roovers-jonken bood. Op het oogenblik is Hongkong de grootste haven ter wereld, waar in 1901 de totale tonnenmaat der binnenvallende schepen 9 miljoen bedroeg tegen 187000 in 1845. De ontwikkeling der kolonie heeft gelijken tred gehouden met die van haar scheepvaart; en waar naar menschengeheugen en enkele leemten hutten de smalle strandstrook ontzien, staat nu de stad Victoria, met hare banken, hotels, clubs, winkels, telefoonlijnen, elektrische trams, dagelijks verschijnende nieuwsbladen, scholen en kerken.

Maar, het is een feit, dat de algemeene voorspoed van Hongkong, afgezien van de bescherming van lijf en goed en eene eerlijke rechtspraak, nooit van de deugdelijkheid van het bestuur heeft afgehangen; want, hoewel uit een politiek oogpunt, onverstandige raadgevingen nu en dan veel schade aan de kolonie hebben berokkend, heeft haar handelsbelegging slechts voordeel getrokken van uitwendige oorzaken, die aldus werden dat binnenlandsche bestuursaangelegenheden daarop geen invloed konden uitoefenen.

Omtrent de, door het bestuur en in het bijzonder door het ingrijpen van het opperbestuur in de binnenlandsche aangelegenheden dezer kroonkolonie gemaakte fouten, merkt de schrijver o. a. op, dat het, met het oog op de smalle kuststrook langs de, steil uit de zee oprijzende heuvels, voor de ontwikkeling van de kolonie van groot belang werd geacht om den arbeid, door het Praya-landwinning-schema vooropgezet, zooveel mogelijk te bevorderen, waardoor meer terrein beschikbaar zou komen voor den bouw van winkels, magazijnen, enzovoort. Nu heeft het engelsch ministerie van koloniën aan de admiraliteit toegestaan om, ten spijt van de ernstige protesten der achtereenvolgende gouverneurs en van bijna alle voornamen ingezetenen van Hongkong, midden tusschen den Murray-pier en Causeway-baal een dok aan te leggen, waardoor aan de hoop der kolonie om eerlang in het bezit te komen van een, van het eene tot het andere einde der stad reikende onafgebroken strandmuur den bodem werd ingeslagen, nadat daaraan reeds een bedrag van 5 miljoen dollars was ten koste gelegd.

Hongkong is een kroonkolonie, waarin geen belangrijke uitgaven kunnen worden gedaan of groote werken ondernomen, zonder toestemming van het ministerie van koloniën op de besluiten van den wetgevenden raad te hebben verkregen, in welk lichaam het bestuur steeds over een meerderheid van stemmen kan beschikken. Deze vorm van bestuur levert ontegenzeggelijk belangrijke voordelen op in een kolonie, wier bevolking uit weinig blanken, te midden van een overweldigend aantal inboorlingen bestaat. Maar een eerste voorwaarde voor de deugdelijkheid van dezen bestuursvorm is, dat de ambtenaren bekwaame bestuurders zijn, met breedden blik en verdragzamen geest. In dit opzicht is Hongkong hoogst ongelukkig geweest. In 1859 schreef de *Times* het volgende:

„In Hongkong is voortdurend geharrewar. Elke ambtenaar heeft het met zijn buurman aan den stok. De gouverneur is weggegaan om elders gezondheid of rust te zoeken. De dagbladedigenaars waren in den laatsten tijd zoo ongeveer allen in de gevangenis, op weg daarheen of juist in vrijheid gesteld, op aanklacht van een of meer der beschuldigde of beschuldigende ambtenaren. Er is behoefte aan een dictator, een man van verstand, die beleid aan vastheid paart. Wij kunnen niet altijd onderzoeken gaan instellen naar een storm in een trekpot, waar elk theeblad zijn eigen waardigheid en grieven er op na houdt”.

Ook nu nog heerschen in het bestuur der kolonie, als weinig bijzonderewaardige erfstukken, wanorde en stelselloosheid. De schrijver somt daarvan eenige voorbeelden op:

De waarneming — onlangs — van het gouverneur-schap door den commandeerenden officier van het garnizoen, terwijl de gouvernements-secretaris of anders de hoogste rechterlijke ambtenaar in de kolonie daartoe de aangewezen lieden zijn.

De hoogere betrekkingen worden te veel door waarnemenden functionarissen vervuld.

Het koloniaal archief is heelemaal in de war. Het zoeken naar retroacta vereischt nu telkenmale veel tijd. In de bibliotheek van den wetgevenden raad vond schrijver wel een geschiedenis van Dalmatië en Montenegro en een bundel grieksche verzen, maar geen bundels van het officieel orgaan.

De gouvernementgebouwen, met name het postkantoor en dat, waarin het hooggerechtshof zitting houdt, verkeeren in ellendigen staat, en met die, voor verschillende andere diensten is het niet veel beter gesteld.

Er wordt te veel gebruik gemaakt van de diensten van klerken, Chineezen en luitjes van portugesche afkomst, die zich moeten vergenoegen met tractementen, die weinig meer bedragen dan wat een daglooner gemeenlijk verdient.

Schrijver haalt ten slotte twee voorbeelden aan, waarin de belangen der kolonie werden opgeofferd aan den officieelen sleur.

In 1894 brak een hevige pestepidemie te Hongkong uit en het was eerst in 1901 dat het bestuur, niettegenstaande de kolonie nimmer vrij van die ziekte was gebleven, aan professor Simpson een onderzoek ter zake opdroeg en naar aanleiding van het gehouden onderzoek eene ordonnantie op de openbare gezondheid en het toezicht op de huizen in het leven riep.

Een ander voorbeeld betreft de watervoorziening, welk vraagstuk omtrent 20 jaren geleden aan de orde werd gesteld, maar zonder enig resultaat. Toen nu in de maand April van het jaar 1901 tengevolge van droogte, waterschaarste in de kolonie ontstond, zoodat het drinkwater in booten van het tegenover Victoria aan de kust gelegen Kowloon moest worden aangevoerd, zag het bestuur zich genoodzaakt den heer Chadwick, die twintig jaren te voren in een memorie op de watervoorziening had aangedrongen, weder naar Hongkong te ontbieden, om zijn plannen

Op het oogenblik is toch de stand van het spoorwegvraagstuk, waarvoo vooral met het oog op de voorgenomen cultuur van katoen in het groot voor deze kolonie veel afhangt, zóó dat het noodig particulier kapitaal ad ongeveer 4 miljoen gulden wel zal kunnen worden gevonden, indien het rijk de rentegarantie van het kapitaal voor zijne rekening neemt. Op deze voorwaarde zal misschien het heele plan afstuiten, wijl de deutsche Rijksdag dikwerf genoeg heeft doen blijken van zijn tegenzin om de, toch reeds vrij hooge uitgaven voor de koloniën nog te verhoogen, zoodat het niet zoo heel onmogelijk is, dat het betrekkelijk, in uitzicht gestelde wetsontwerp wordt afgestemd, al geldt het hier de toekomst van een kolonie, die niet alleen hare gewone uitgaven zelve kan bestrijden, maar wier inkomsten haar ook in staat stellen om uitgaven voor hare rekening te nemen, die „in de koloniën van alle volkeren, als rijksuitgaven door het moederland worden gedragen”. De overzicht-schrijver van de „Deutsche Kolonial Zeitung” zal toch Nederland niet onder „alle volkeren” begrepen hebben, want we zouden heusch niet weten, welke uitgaven ten behoeve b. v. van Indië ten laste der nederlandse begroeting werden gebracht, afgezien van het, nu onlangs voorgesteld renteloos voorschotje, dat nog moet worden toegestaan.

In Amboland, in het Noorden van Duitsch Zuidwest Afrika blijkt de europeesche invloed nog niet bijster groot te zijn. Er werd door katholieke zendelingen een poging gedaan om daar een station op te richten, maar het hoofd Himarna verjoeg hen en moet een, den zendelingen goed gezind hoofd der Boschjesmannen met vijf zijner lieden, die de bezittingen der zendelingen bewaakten, van kant hebben doen maken.

Te Hamburg werd uit Yokohama bericht ontvangen, dat de „Nippon Yoessen Kaisja”, eene der grootste Japanse stoomvaart-maatschappijen, voornemens zou zijn om de reizen harer schepen tot de Bonin-eilanden uit te strekken. De schepen zouden in den vervolge geregeld de eilanden Saypan en Guam van de groep der Mariannen aandoen, waardoor tusschen deze en Japan een rechtstreeksche verbinding zou worden tot stand gebracht.

Dr. Preuss, die eenigen tijd aan het hoofd van den plantentuin te Victoria in Kameroen heeft gestaan, doch zijne betrekking neerlegde om te worden opgenomen in de directie der „Nieuw-Guinea-maatschappij” zal nu trachten op Nieuw-Guinea de cacao-cultuur in te voeren. Hij zal eerst in Nederlandsch-Indië gaan kijken, hoe men er met de cacao omspringt en wat men er van de cultuur terecht brengt.

9. *Spanische koloniën.* Het is wel een treurig restje van vroegere koloniale grootheid, dat aan het rijk der hidalgos na den rampspoedigen oorlog met de Vereenigde Staten is gebleven, maar naar het oordeel van bevoegde critici is er nog wel wat van te maken. Dat er nog veel te doen valt ten opzichte b. v. van de spaansche bezittingen in West-Afrika, Spaansch-Guinea, blijkt uit inzage van het budget voor 1903, waarbij op een totaal van 2.144.917 pesetas (de peseta is bijna een halve gulden) aan uitgaven op een subsidie van het rijk ad 2 miljoen pesetas moest worden gerekend. De tijden zijn voorbij toen de spaansche Dons van het goud en zilver van Mexico en Peru mooi weer speelden; ze moesten nu zelve opdokken om het niet geheel zonder koloniën te stellen. Onder de uitgaven nemen die voor leger en vloot met omstreeks 900000 pesetas een eerste plaats in, dan volgen die voor verkeerswegen met bijna 450000 pesetas, die voor kolonisatie en openbare werken met circa 300000 pesetas, voor het bestuur met ongeveer 200000 pesetas, w. o. ruim 70000 voor reizen en overtochtskosten van ambtenaren, ca. 80000 pesetas voor het openbaar onderwijs, 75000 pesetas voor den gezondheidsdienst, ongeveer 64000 pesetas voor de politie en de veiligheid in de havens, en 17000 pesetas voor de rechtspraak benevens 12000 pesetas voor katholieke zendelingen. Ook voor dezen zijn dus de dagen van Aranjuez voorbij.

Het maakt ontegenzeggelijk een goeden indruk dat op een zoo laag totaal aan werkelijke ontvangsten, niet meer dan een groote 100000 pesetas, toch nog door subsidie van het rijk een bedrag van meer dan 800000 pesetas aan verkeerswegen, openbare werken en openbaar onderwijs kan worden besteed.

10. *De Engelsen als kolonisatoren.* Naar aanleiding van de engelsche aanvallen op het beheer van den Congo-staat, is het zeker wel van belang het oordeel van een Engelschman van den tegenwoordigen tijd over het optreden der Belgien in de Lado-enclave te vernemen. Zoals men weten zal, werd de Lado-enclave door Engeland aan koning Leopold van België, als soeverein vorst van den Congo-staat, voor den verderen duur van zijn leven in leen afgeestaan. In den laatsten tijd is van engelsche zijde, met het oog vooral op de grootsche spoorwegplannen in Afrika, getracht om het leen weer van den Congo-staat los te krijgen, maar te vergeefs, hetgeen wel te begrijpen is, als men weet, wat de Belgien reeds tot verbetering van den toestand in het hun toevertrouwd gebied hebben tot stand gebracht in tegenstelling met hetgeen in het, slechts door het water van den Nijl daarvan gescheiden engelsch territorium valt op te merken. Aan het verhaal van een ooggetuige, die tot de fransche zending Bourg de Bozas behoorde, wier leider even voor den terugkeer naar Europa kwam te overlijden, dankte men reeds een, na vergelijking ten gunste der Belgien uitvallend oordeel. Nu is het evenwel een engelsch reiziger, majoor Powell-Cotton, die onlangs drie weken in de Lado-enclave doorbracht voor een bezoek aan de belgische posten. De *Times* resumeerde het oordeel van den majoor, over hetgeen deze bij zijn bezoek opmerkte aldus: „Er heerschte groote bedrijvigheid en er was geen enkel teken van een spoedig te verwachten ontruiming der posten door de Belgien. Er werden goede vorderingen gemaakt; huizen en goed gebouwde stations waren opgericht, in tegenstelling met de engelsche posten aan den tegenovergestelden oever van den Nijl, waar slechts langzamen vooruitgang viel op te merken. De Belgien hadden de wegen tusschen den Nijl en den Congo voltooid; alle rivieren waren overbrugd en de wegen geschikt voor rijwielen of automobielen. Het grondwerk voor den Congo-Nijlspoorweg vorderde goed.”

11. *Engeland en Canada.* Over het algemeen is men van oordeel dat, nu ja het Dominion of Canada zich gevoelt, maar het toch vrij wel eens is met het moederland, indien dit maar geen inbreuk tracht te maken op de, eens verleende, rechten. Het is er echter verre van dat de canadese kolonist veel op zou hebben met den Engelschman. We spreken nu niet van de fransche Canadeezen, maar van de kolonisten van engelschen oorsprong. Zoals wij reeds mededeelden is, eenigen tijd geleden, een stroom van engelsche landverhuizers naar Canada gelokt, vanwaar nu reeds vele teruggestelden naar Engeland moeten zijn teruggekeerd.

12. *In een ingezonden schrijven aan de Times* worden de redenen voor teleurstelling van zoovelen uiteengezet, welke redenen zoowel in het gehalte der emigranten zelf, als in de ontvangst, die hun van de zijde der gezeten kolonisten ten deel viel, moeten worden gezocht. De schrijver van het ingezonden stuk merkt omtrent dit laatste punt het volgende op, na eerst te hebben uiteengezet welke hindernissen de emigrant bij zijn debut in de kolonie had te overwinnen:

Er is een grooter teleurstelling voor onzen emigrant weggelegd dan deze oppervlakkige verschijnselen. Hij stuit op een bijzonder vooroordeel, waarvan de emigratie-agent noch mondeling noch in zijn reclamatie-artikelen melding maakt, en dat door de pers zorgvuldig geheim gehouden wordt. Ik zelf maakte er kennis mee toen ik met een aantal Canadeezen van de ambtenaars-klasse den Atlantischen Oceaan overstak, en hoe verder ik in het Westen der kolonie kwam, hoe meer mij dit teleurstellend vooroordeel trof. Ik heb het oog op den afkeer en de minachting, die een groot gedeelte der Canadeezen tegenover lieden uit het moederland en in het bijzonder tegenover den Engelschman aan den dag leggen. Men overdrijft niet door te zeggen dat tot voor korten tijd, vooral in Manitoba, het feit Engelschman te zijn op zich zelf reeds een blaam op iemand wierp, waarvan deze zich slechts kon zuiveren door het bewijs te leveren dat hij zijn eten waard was. Dat vooroordeel kan gemakkelijk worden verklaard en het spijt mij te moeten zeggen, dat den Canadeezen geen verwijt er van kan worden gemaakt met het oog op het gedrag van zoovelen ongeschikte emigranten van britschen oorsprong. Gelukkig is er in de laatste jaren verbetering te bespeuren in het zedelijk zoowel als praktisch gehalte der emigranten. Dit neemt niet weg, dat er van het gemelde vooroordeel nog genoeg is

13. *Hongkong.* Alleyne Ireland had het in de *Times* bij zijne studiën over het bestuur van koloniën in de tropen, ook over Hongkong, waar niettegenstaande de invoering van het engelsch bestuur na den opiumoorlog van 1840—1842 met succes bekroond werd, toch ook niet alles schijnt te zijn zoals het wezen moet. Wij namen, zegt de heer Ireland, het eiland over als een naakte rots, zonder wegen, bijna zonder gebouwen er op, zonder handelsverkeer, verstoken van gemeenschapsmiddelen, en slechts voorzien van een mooie haven, die een geschikte ankerplaats aan roovers-jonken bood. Op het oogenblik is Hongkong de grootste haven ter wereld, waar in 1901 de totale tonnenmaat der binnenvallende schepen 9 miljoen bedroeg tegen 187000 in 1845. De ontwikkeling der kolonie heeft gelijken tred gehouden met die van haar scheepvaart; en waar naar menschengeheugen en enkele leemten hutten de smalle strandstrook ontzien, staat nu de stad Victoria, met hare banken, hotels, clubs, winkels, telefoonlijnen, elektrische trams, dagelijks verschijnende nieuwsbladen, scholen en kerken.

Maar, het is een feit, dat de algemeene voorspoed van Hongkong, afgezien van de bescherming van lijf en goed en eene eerlijke rechtspraak, nooit van de deugdelijkheid van het bestuur heeft afgehangen; want, hoewel uit een politiek oogpunt, onverstandige raadgevingen nu en dan veel schade aan de kolonie hebben berokkend, heeft haar handelsbelegging slechts voordeel getrokken van uitwendige oorzaken, die aldus werden dat binnenlandsche bestuursaangelegenheden daarop geen invloed konden uitoefenen.

Omtrent de, door het bestuur en in het bijzonder door het ingrijpen van het opperbestuur in de binnenlandsche aangelegenheden dezer kroonkolonie gemaakte fouten, merkt de schrijver o. a. op, dat het, met het oog op de smalle kuststrook langs de, steil uit de zee oprijzende heuvels, voor de ontwikkeling van de kolonie van groot belang werd geacht om den arbeid, door het Praya-landwinning-schema vooropgezet, zooveel mogelijk te bevorderen, waardoor meer terrein beschikbaar zou komen voor den bouw van winkels, magazijnen, enzovoort. Nu heeft het engelsch ministerie van koloniën aan de admiraliteit toegestaan om, ten spijt van de ernstige protesten der achtereenvolgende gouverneurs en van bijna alle voornamen ingezetenen van Hongkong, midden tusschen den Murray-pier en Causeway-baal een dok aan te leggen, waardoor aan de hoop der kolonie om eerlang in het bezit te komen van een, van het eene tot het andere einde der stad reikende onafgebroken strandmuur den bodem werd ingeslagen, nadat daaraan reeds een bedrag van 5 miljoen dollars was ten koste gelegd.

Hongkong is een kroonkolonie, waarin geen belangrijke uitgaven kunnen worden gedaan of groote werken ondernomen, zonder toestemming van het ministerie van koloniën op de besluiten van den wetgevenden raad te hebben verkregen, in welk lichaam het bestuur steeds over een meerderheid van stemmen kan beschikken. Deze vorm van bestuur levert ontegenzeggelijk belangrijke voordelen op in een kolonie, wier bevolking uit weinig blanken, te midden van een overweldigend aantal inboorlingen bestaat. Maar een eerste voorwaarde voor de deugdelijkheid van dezen bestuursvorm is, dat de ambtenaren bekwaame bestuurders zijn, met breedden blik en verdragzamen geest. In dit opzicht is Hongkong hoogst ongelukkig geweest. In 1859 schreef de *Times* het volgende:

„In Hongkong is voortdurend geharrewar. Elke ambtenaar heeft het met zijn buurman aan den stok. De gouverneur is weggegaan om elders gezondheid of rust te zoeken. De dagbladedigenaars waren in den laatsten tijd zoo ongeveer allen in de gevangenis, op weg daarheen of juist in vrijheid gesteld, op aanklacht van een of meer der beschuldigde of beschuldigende ambtenaren. Er is behoefte aan een dictator, een man van verstand, die beleid aan vastheid paart. Wij kunnen niet altijd onderzoeken gaan instellen naar een storm in een trekpot, waar elk theeblad zijn eigen waardigheid en grieven er op na houdt”.

Ook nu nog heerschen in het bestuur der kolonie, als weinig bijzonderewaardige erfstukken, wanorde en stelselloosheid. De schrijver somt daarvan eenige voorbeelden op:

De waarneming — onlangs — van het gouverneur-schap door den commandeerenden officier van het garnizoen, terwijl de gouvernements-secretaris of anders de hoogste rechterlijke ambtenaar in de kolonie daartoe de aangewezen lieden zijn.

De hoogere betrekkingen worden te veel door waarnemenden functionarissen vervuld.

Het koloniaal archief is heelemaal in de war. Het zoeken naar retroacta vereischt nu telkenmale veel tijd. In de bibliotheek van den wetgevenden raad vond schrijver wel een geschiedenis van Dalmatië en Montenegro en een bundel grieksche verzen, maar geen bundels van het officieel orgaan.

De gouvernementgebouwen, met name het postkantoor en dat, waarin het hooggerechtshof zitting houdt, verkeeren in ellendigen staat, en met die, voor verschillende andere diensten is het niet veel beter gesteld.

Er wordt te veel gebruik gemaakt van de diensten van klerken, Chineezen en luitjes van portugesche afkomst, die zich moeten vergenoegen met tractementen, die weinig meer bedragen dan wat een daglooner gemeenlijk verdient.

Schrijver haalt ten slotte twee voorbeelden aan, waarin de belangen der kolonie werden opgeofferd aan den officieelen sleur.

In 1894 brak een hevige pestepidemie te Hongkong uit en het was eerst in 1901 dat het bestuur, niettegenstaande de kolonie nimmer vrij van die ziekte was gebleven, aan professor Simpson een onderzoek ter zake opdroeg en naar aanleiding van het gehouden onderzoek eene ordonnantie op de openbare gezondheid en het toezicht op de huizen in het leven riep.

Een ander voorbeeld betreft de watervoorziening, welk vraagstuk omtrent 20 jaren geleden aan de orde werd gesteld, maar zonder enig resultaat. Toen nu in de maand April van het jaar 1901 tengevolge van droogte, waterschaarste in de kolonie ontstond, zoodat het drinkwater in booten van het tegenover Victoria aan de kust gelegen Kowloon moest worden aangevoerd, zag het bestuur zich genoodzaakt den heer Chadwick, die twintig jaren te voren in een memorie op de watervoorziening had aangedrongen, weder naar Hongkong te ontbieden, om zijn plannen

14. *Spanische koloniën.* Het is wel een treurig restje van vroegere koloniale grootheid, dat aan het rijk der hidalgos na den rampspoedigen oorlog met de Vereenigde Staten is gebleven, maar naar het oordeel van bevoegde critici is er nog wel wat van te maken. Dat er nog veel te doen valt ten opzichte b. v. van de spaansche bezittingen in West-Afrika, Spaansch-Guinea, blijkt uit inzage van het budget voor 1903, waarbij op een totaal van 2.144.917 pesetas (de peseta is bijna een halve gulden) aan uitgaven op een subsidie van het rijk ad 2 miljoen pesetas moest worden gerekend. De tijden zijn voorbij toen de spaansche Dons van het goud en zilver van Mexico en Peru mooi weer speelden; ze moesten nu zelve opdokken om het niet geheel zonder koloniën te stellen. Onder de uitgaven nemen die voor leger en vloot met omstreeks 900000 pesetas een eerste plaats in, dan volgen die voor verkeerswegen met bijna 450000 pesetas, die voor kolonisatie en openbare werken met circa 300000 pesetas, voor het bestuur met ongeveer 200000 pesetas, w. o. ruim 70000 voor reizen en overtochtskosten van ambtenaren, ca. 80000 pesetas voor het openbaar onderwijs, 75000 pesetas voor den gezondheidsdienst, ongeveer 64000 pesetas voor de politie en de veiligheid in de havens, en 17000 pesetas voor de rechtspraak benevens 12000 pesetas voor katholieke zendelingen. Ook voor dezen zijn dus de dagen van Aranjuez voorbij.

Het maakt ontegenzeggelijk een goeden indruk dat op een zoo laag totaal aan werkelijke ontvangsten, niet meer dan een groote 100000 pesetas, toch nog door subsidie van het rijk een bedrag van meer dan 800000 pesetas aan verkeerswegen, openbare werken en openbaar onderwijs kan worden besteed.

RECLAMES.

Abonnement geldig in
BERLITZ
meer dan 170 steden
SCHOOL
ALLEEN
Noordeinde 119 a
Gewaarschuwd wordt tegen
arglistige nabootsing.
ALLE MODERNE
TALEN
Onderwijs Vertellingen

Correspondentie.

Mr. N. G. Pierson gaf naar aanleiding van het Verslag der „Indian Famine Commission van 1901” op Dinsdag 20 October eenige beschouwingen ten beste in het Indisch genootschap te 's Gravenhage.

Door plaatsgebrek in het nummer van heden, kunnen wij eerst in het volgende daarover verslag uitbrengen. Om dezelfde reden moesten wij ook verscheidene ingezonden stukken achterwege laten.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.
Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië. Sept.—Oct. 1903.

J. G. Doorman: Ons gouvernement en de bijenteelt. — P. J. van Maanen: Teleurstellingen bij het kleine landbouwbedrijf. — J. H. Boerrigter: Uittreksel uit de „Studiën über die Qualität rasch erwachsenen Fichtenholzes”. — Nuttige en waardevolle boomsoorten. — Uitvoer van hout uit Siam gedurende 1901. — H. H. T. van Lenep: Wanten. — Afpak en transport van Javathee. — Dr. F. W. T. Hunger: Een voorloopige verklaring omtrent het veelvuldig optreden der mozaiek-ziekte bij Sumatra-tabak. — De grond-beginselen van het thee-snoeien. — Bericht van het Koloniaal Museum te Haarlem. — Berichten omtrent de Europeesche houtmarkt.

Indisch Militair Tijdschrift. 1903. No. 9.
L. A. M. Willemse: De plaatsbepaling. — R. B. M. de Wijs: Fluitsignalen en wenken bij de vechtwijze tegen den inlandschen vijand in het jaar 1903. — Djambiër: De tocht naar Loewag XVI. Met eenige beschouwingen over Korintj en onze infanterieopleiding. — J. B. Sneyers: Over de gevechtswaarde van troepen bij een terugtocht. — Adam: De garnizoensinfirmerie te Soerabaja. — L.: Het snelvuurkanon van 5 cM. — Boekbeoordeling. — V. L.: Een goedkoop veldbed. — S.: Wenken voor den strijd tegen den inlandschen vijand. Enz.

De Economist. October 1903.
Economische kroniek: Nederlandsche en Indische finantiën. — Handelskroniek: De suikerconventie en de toestand der suikermarkt. — Java-China-Japan-lijn. Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië. 7e volgr. Dl. I, afl. 4.
C. van Col: Gegevens over land en volk van Suriname.

De Indische Mercuur. 20 October 1903. No. 42.
De munthervormingen in Azië, Britsch-Indië, Straits-Settlements, Siam en de Filipijnen. III. — Uit de oude doos. Iets uit de gedenschriften van eenkwaajongen (vervolg). — Jhr. Mr. C. H. J. van Haeften: Bijdrage tot de oplossing van het wortelrotvraagstuk bij suikerriet (vervolg). — Verslag eener reis naar de Theedistricten van Britsch-Indië en Ceylon. — Een kinarapport door N. W. S. — De rameschappij. — Uit consulaire verslagen. — Verslagen van Maatschappijen, Enz. — Ingezonden H. van Kol: Eene afrekening.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.
Amsterdam, Nederl., 23 Oct. 6 Nov. 11.30 'sav.
Rotterdam, Lloyd, 30 " 15 " 11.30 'sav.
Genua, Nederland, 3 Nov. 17 " 9.15 'sav.
(Suppletioire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 'smorgens.)

Van vreemde Koloniën.
Duitsche koloniën. In de „Deutsche Kolonial Zeitung” wordt wederom op het aanbeeld van „een spoorweg voor Togo” gehamerd, die nog verre blijkt te zijn van wat de heer Decharme in zijn te voren in dit blad aangehaald *Chemins de fer dans les Colonies allemandes* eene besliste zaak meende te mogen heeten.

(*) Uitzondering hierop is de rechtspraak ter politierol op Java en Madura.

P. Happel Jr.
CUISINIER.
 v. Kinsbergenstraat 85d,
DEN HAAG.
 Uitzending van Diners.
 Koude en warme Schotels.

Simplex Rijwielen.
 Gramophones.
 Sport-Artikelen.
 Sport-Kleding.
 FRANS. ERNST,
 Buitenhof 1, 's-Hage.

En gros. En détail.
Hoofd-Depôt
 (voor 's-Gravenhage)
 van af
15 October 1884
 van het **ECHTE**
 Prof. Dr. G. Jaeger's
NORMAAL-
ONDERGOED,
 voor Heeren, Dames en
 Kinderen,
 in Winter- en Zomer-
 kwaliteit,
 uit de Fabriek der
 Heeren
Wilh. Bengel Söhne,
Stuttgart,
 tot de laagste prijzen
Lijders aan Jicht en Rheumatiek ten
zeerste aanbevolen.
A. Vahle & Co.
DEN HAAG, Hoogstraat No. 14
 — Telefoon 1218 —
ROTTERDAM, Hoogstraat 340.
 — Telefoon 2987. —

A. SCHARENBERG,
 Hofleverancier.

 GROOTSTE KEUZE
 Thee- en Presenteerbladen,
 THEESERVIEZEN,
 Koffiestelletjes, Bouilloirs,
 enz. enz., enz.
 's-Gravenhage, Hoogstraat 15

Fournisseurs de la Cour.
KOK & ZONN,
 Tailleurs,
VEENESTRAAT 39,
 La Haye.
 Maison recommandée
 pour costumes „Genre Tailleur”
 pour Dames.

KON. NED. STOOMVERWERF
 Opggericht 1864.
J. HOEVELS.
 ROTTERDAM.
CHEMISCHE WASSCHERIJ.
 Franco
 toezending. Franco
 retour.

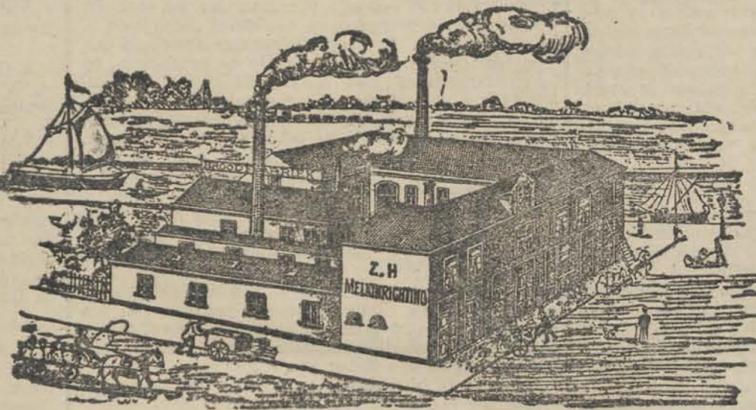
GIDS
 VOOR
Repatriërenden,
 Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
 „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG”
 Haagspoort 4.
 Deze gids wordt in de onderstaande
 hotels gratis aan de repatriërenden
 aangebonden:
 Hôtel des Indes, Batavia.
 Grand Hôtel „Java”
 Hôtel „Ort”
 „ Du Pavillon, Samarang.
 „ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
 „ Simpang, Soerabaja.
 Vraag prospectussen voor
 advertentiën.

KOOP NU
 Kunstbloemen, en men heeft den geheelen winter een
 passende SALON- en SERREVERSIERING.
 Kunstbloemen, prachtig nagebootst, niet te onderscheiden
 van „levende”, verkrijgbaar in het Bloemenmagazijn van
HERMAN VOORHOEVE,
 Zoutmanstraat, hoek Prins Hendrikplein.

C. NELCK,
 Van Merlenstraat 55, — 's-Gravenhage.
 LEVERT EN REPAREREET ALLE
 Salon- en Eetkamer-ameublementen,
 Tapijten, Gordijnstoffen,
SALONVERSIERINGEN.
 Linoleums, Zeilen, Loopers, Matten, Enz. Enz.
 Concurrentie Onmogelijk.
Zie de Etalage.

SIEGEL-PIANINO.
 „Zie beoordeelingen van binnen- en buitenlandsche autoriteiten, Musici en Technici.”
 HOOFDAGENTSCHAP v. Nederland, Nederl.-Indië, België en Zuid-Afrika,
 EERSTE NEDERL. MAATSCHAPPIJ tot Fabr. en Inv. van
 Muziek-Instrumenten,
 voorh. D. ANSINGH en Co., Zwolle.

OOST en WEST.
 RESTAURANT
LAAN VAN MEERDERVOORT 195.
 Open iederen werkdag van 10 ure v.m. tot 7 ure 's avonds.
 Des Zondags van 12 tot 7 ure n.m.
 Toegang voor leden der Vereeniging en geïntroduceerden.
 Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sator of kerry, één vleeschgerecht en één
 sambal (plat du jour) f 0.80.
 Diné f 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

De Zuid-Hollandsche Broodfabriek,
 Waldorpstraat b/d Bijswijksche Weg,
 heeft haren snellen bloei te danken aan het leveren van heerlijk brood bereid uit de
 ZUIVERSTE GRONDSTOFFEN.
 Speciaal adres voor
Zoet Roggebrood en Bruinbrood.
 In December wordt 15 pCt. uitgekeerd, welk dividend
 gewaarborgd is.

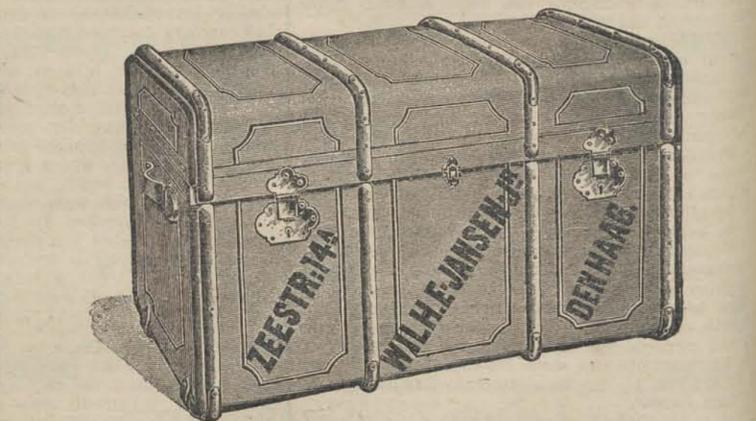
Abonneert U op de
Bintang Hindia.
 Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.
 Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.
 Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.
 DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.
 De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.
 „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG”,
 HAAGSPOORT 4.
 Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!

G. VAN DER HARST,
 Firma A. KNOESTER.
 Roggeveenstraat hoek Prins Hendrikstraat,
 Vischmarkt, Den Haag, Telefoon 2548.
Nieuwe Holl. Haring.
 Zoutevisch, Stokvisch, Lengvisch,
 Stoof-, Kook- en Bakpaling, Baars.
 Bekroond met VERGULD ZILV. MED. Den Haag 1898. Alle verse Zeevisch. Hoogste onderscheiding EERE DIPLOMA Antwerpen 1898.
Groote Zeeuwche Oesters.

Chaussures Françaises et Americaines
A. Kogels & Zoon,
 56. Prinsestraat 56. — 's-Gravenhage.
Nouveautés
 VOOR
HERFST- en WINTERSEIZOEN.

C. HOYNG,
 Den Haag. — Utrecht.
 Geïllustreerde Prijscuranten worden gratis op aanvraag toegezonden
Echt Chineesche Thee,
 speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

INSTITUUT VOOR
Tandheelkunde en Tandtechniek
 J. DUVAL, Tandarts. JULIUS LOHAN, Tandtechniker.
 Oranjeplein 91. — Den Haag. — Oranjeplein 91.
 Telefoonnummer 1086.

Stoomvaart-Maatschappij
„ROTTERDAMSCH LLOYD”
 Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
 in verbinding met de diensten der
Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia
Ardjoeno	31 Oct.	12 Nov.	17 Nov.	7 Dec.	9 Dec.
Goentoer	14 Nov.	26 "	1 Dec.	21 "	23 "
Merapi	28 "	10 Dec.	15 "	4 Jan.	6 Jan.
Gedé	12 Dec.	24 "	29 "	18 "	20 "
Oenganan	26 "	7 Jan.	12 Jan.	1 Febr.	3 Febr.
Sindoro *	9 Jan.	21 "	26 "	25 "	27 "
Salak	23 "	4 Febr.	9 Febr.	29 "	2 Maart
Lawoe	6 Febr.	18 Febr.	23 "	14 Maart	16 "

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
 De Hoofd-Agenten: Ruys & Co., Rotterdam.
 De Agenten: Eijkensluysters & Tromp, Anna Paulownastrat 1 d, 's-Hage.

BROCADES & STHEEMAN. — MEPEL.
 Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,
 Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerkers.
 Gecomprimeerde Photo-Artikelen.
 CASCARA-PASTILLES }
 WONDEROLIE-PASTILLES } zeer aangename laxermiddelen.
 INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.
LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGERINGEN.
 Zie aanbevelingen Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg
 Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen, enz. enz.
 Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.
 Vraag slechts ons Fabrieksmerk. Te bekomen bij alle Apothekers.